BROWN BOOK

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204499
UNIVERSAL LIBRARY

కలము.

కలమా! నింపుము సొంపుమై; విశదమై
కాంత్యుజ్జ్వలంబై, సుధో
పలసంకాశవికాసమై, మహితమా
పత్త్రాళిమీఁదన్ మషీ
సలిలాంచన్మృదువర్ణమాలికల నీ
సామర్థ్య మింపొందఁ; గే
వలనీలోత్పలహాలికావళుల తే
వన్ దావు లేపారఁగన్.

క. వ్రాయుము నిర్మలభావవి
ధేయమ్ముగ బుధజనాతి ♦ థేయముగ, జగ
ద్గేయమ్ముగ, లలితసుధా
ప్రాయమ్ముగఁ బాఠక శ్ర ♦ వణపేయముగన్.

చ. హృదయమువెంటనే పరువు
లెత్తుము మేల్ రతనాలకోవ నీ
కొదవిసయట్టులే; నిలుచు
చుండక మేనితళత్తళద్రుచుల్

పొదలంగఁ జేయుటే పనిగఁ
బోపు మనంబులన త్త్రటిల్లతా
భ్యుదయముఁ గాంచిన శ్లైఖిబు
ధ్రోత్స్నసదాయిని ! దివ్య లేఖినీ !

మ. అమితఖ్యాతి సహింపఁగోరితలకిం
దైశంత నేమాయె ? నీ
క్రమమెవ్వారలకబ్బనే ! సుకవిచం
ద్రిహోగ్ధహృద్భాసితా
ర్థములన్వర్థము జేసి కూర్చెదవుగా
దాయుష్మతిన్ లేఖినీ
స్వమసంభూతసువర్ణనీలమణి
స్నాళికా ! తూళికా !

గీ. తళతళత్కాంతి పత్త్రిసం ♦ తతుల నొలయఁ
గలకలధ్వని గతిభేద ♦ ములఁ జెలంగ
భవ్యతరమైనయక్షర ♦ పథమునందుఁ
బూల, ముత్యాల జల్లుచుఁ ♦ బొమ్మ కలమ !

గీ. తిరుగు మరుగుఁ జేసి ♦ దీనుని ప్రభుఁ జేయఁ
ద్రిప్పితిప్పి ప్రభుని ♦ దీనుఁ జేయ
నెవనిహృదయమరుగు ♦ నేరీతి నారీతి
మెలఁగుశక్తి కే ♦ కలదు కలమ !

క. శ్రీమంతుల చేతులలో
సామంతముఁ జూపుదరిద్ర ♦ సంతతి పోల్కిన్
ధీమంతుల చేతులలో
సామంతముఁ జూపి మెలగఁ ♦ జాలెద వీవున్.

గీ. నిలిచి తనపని సతము రా ♦ ణింపకున్న
వన్నెకెక్కఁడు గాదె నే ♦ ర్పరితనంబు
జగతి విధిసృష్టియెల్లను ♦ క్షరమె గాని
కలమ! నీసృష్టియెల్ల న ♦ క్షరము సుమ్ము!

చ. స్థలము సుధానురూపము; పరి
శస్త్రపథంబు శుభాక్షరంబు; తా
వలము సుధీహృదంతరవి
భాసిత సాధుమహాశయంబు; ని
స్తులము పరిభావ; మేగతిని
జూచిన నీకుఁ గొఱంత లేదు తిరి
ప్పలఁ బడుచుంటి నంచుఁ దల
పోయకు కష్టమె కాఫలంబిడున్ !

గీ. అంబునిధిలోన నుప్పగల్లైనఁగాని
జలకణము శుక్తిముత్యమై ♦ యలరునట్లె
యజ్ఞుకడ గుడ్డిగవ్వకా ♦ యయును గాని
నీవు కవిచెంత ముత్యాల ♦ కోవ వగుదు.

చ. అరమరలేక నీవు ఏమ
లాధ్వమునం జనుచుండు వేళ నో
ప్పరయఁగలేక దుష్టమతు
లడ్డము వచ్చిన నీవిలాసభా
సురవిమలాక్షరాకృతులఁ
జూపుచునాఁపుము; వారలంతకున్
గరకుగ నున్నఁదీవ్రపద
ఘట్టన నెట్టన శాస్త్రి సేయుమీ !

చ. కవులను పేరివక్రపథ
గాములచేఁ బడుటబ్బె నేని నీ
పరివిమలకీర్తు లెక్కడివి ?
బండతనంబె శరణ్య; మచ్చటన్
దవు నది; మేలిబుద్ధి గల
దానవయే నటఁ గొయ్యవారికిం
టువడుము; పల్లటీలెగిరి
టొంకు; మదేయుపకారమయ్యెడిన్.

ఆంధ్రభారతి.

సీ. విబుధులానాంధ్రిక ♦ వితతియంబును చెట్టఁ
బట్టిపారంబును ♦ ముట్టినపుడు
నావెన్కఁబోతరా ♦ జాములచే నుప
లాలింపఁబడుచు మే ♦ ల్గాంచినపుడు
నయ్యనంతరమున ♦ నలసాని పెద్దనా
దులప్రాపకంబున ♦ నలరినపుడు
నామీఁద సూరక ♦ వ్యాదులచేఁ దగు
పద్ధతిఁబోషింపఁ ♦ బడినయపుడు
నెంతవైభవందితో? ♦ యిప్పుడిట్టి
కాలమాసన్నమైన నే ♦ గతియు లేక
యెవ్వరెటు లాగినను నటు ♦ లేగుచుండి
నసిచెడి యుంటైతే! యాంధ్రభా ♦ షావధూ-

సీ. గణయతిప్రాసల ♦ క్షణములేమిటి
యా" కుంటువడిపోవు ♦ ననెఁ
గణముండఁదగు; "నైసు" ♦ గానుండు
క్కనవి "యూస్‌లె"స్సని ♦ కేరలువరు

వ్యాకరణంబేల? ♦ వలదు "మైందున" కెక్కు
నట్లువ్రాయవలయు ♦ ననెడివారు
కాదొక్కకవిప్రయో ♦ గంబున్నఁ జాలు "న
ల్లై" చేయనగునని ♦ పలుకువారు
నగుమహానుభావులు కవు ♦ లైరి; నీకుఁ
బ్రాణములు మీఁదికిని వచ్చె; ♦ నచ్చటచట
విబుధులున్నార లమృతంబు ♦ వేయఁగలరో!
యుఱక చూచుచు నుండెద ♦ రో? తెలుంగ!

సీ. పాండురోగము కల ♦ వానిదేహమువోలెఁ
బైపూఁత మెఱుఁగుల ♦ పద్యములును
నబలుని యంగంబు ♦ లటు నీరసములై
పసివాళ్లు సెందెడి ♦ వచనములును
సరవి నున్మత్తప్ర ♦ సంగంబులం బోలి
కడు నసందర్భదు ♦ ష్కల్పనలును
కల్లుఁద్రావినవాని ♦ కాఱుకూతలవోలె
బడబడలాడెడు ♦ సాదుపదము
లిన్ని యున్ని యనుచు లెక్క ♦ యిడఁగరాక
వెలుచుండె నీనాఁడు; వి ♦ వేకమును స్వ
భావము ననుమాటయె లేదు ♦ పదకవులకు
నకట! యిటమీఁద నెటులౌనొ ♦ యాంధ్రభాష.

సీ. కేవలశ్లేషయే, ♦ కావలయుంగావ్య
మాధురికనుబుద్ధి ♦ మానుదాఁక
ఘననారికేళపా ♦ కమున గ్రంథము వ్రాయు
కవిపాగ్రభుఁడనువాఁడు ♦ కడచుదాఁక
దీర్ఘసమాసముల్ ♦ తెగివ్రాయకుండినఁ
దేలిక యనువెఱ్ఱి ♦ తీఱుదాఁక
నొకశబ్ద మగుపల్కు ♦ లుండుపద్యంబులే
హృద్యంబులనునాఁడు ♦ లేగుదాఁక
తలఁచినప్పుడె యెన్నొప ♦ ద్యములువ్రాయఁ
దగుననుకవుల్ జనించుట ♦ తగ్గుదాఁక
ఎంతతపియించినను నీకు ♦ నెప్పటివలె
వెలయుభాగ్యంబు గలుగదో ♦ తెలుఁగుబాస!

సీ. పరగఁదత్సమతద్భ ♦ వవ్యాజమున సంస్కృ
తంబుఁగైకొని వేడ్కఁ ♦ దనరలేదె!
దేశభాషలఁ గొన్ని ♦ దేశ్యపదంబుల
స్నేహమునఁ జేకొని ♦ నెగడలేదె!
తత్తద్విశేషసం ♦ దర్భంబులందన్య
భాషాపదములలోఁ ♦ బఱుపలేదె!
నిక్కంబుగాఁ జూడ ♦ నీవొక కొన్నిభా
షలలోననుండియే ♦ కలుగలేదె!

కొత్తయో యన్యభాషలోఁ • గొనుట నీకు?
మంచియో చెడ్డయో నాదు • మాట వినుము
మంచిభాషల నీవొక్క • మార్చుకొనుచు
నిలుపుకొనుమమ్మ! నిను నీవె • తెలుఁగుబాస !

సీ. దేశభాషాభివృ • ద్ధికిఁ బాటుపడుచు స
మాజంబులను గూర్చు • మహితులార!
మదిఁదన్పుగతిమృదు • మధురరీతులఁబ్రబం
ధములువ్రాయుకవివరా • ధన్యులార!
గురువిమర్శనమున • గుణదోషములు నిర్ణ
యింపఁజాలెడు విబు • ధేంద్రులార!
శ్రద్ధాళులై యని • శంబు సద్గ్రంథముల్
చదివి యానందించు • సరసులార!
పండితుఁడు మొదల్ బాలుని • వఱకుఁ జదువఁ
దెలియగలయట్టిగ్రంథముల్ • వెలయుదాఁక
నవి స్వభావాన్వితంబులై • యలరుదాఁక
నాంధ్రభాషాసమభివృద్ధి • యగుట కల్ల.

గీ. కవులకిట్లువ్రాయఁగ బుద్ధి • కలుగుఁగాక!
దీనినే పండితులు సమ • ర్థింత్రుగాక!
దినమునకు నొక్కవింతగాఁ • దెలుఁగుబాస
దేవదేవునికరుణ వ • ర్ధిల్లుఁగాక!

చ. ౪౮౪

గృహలక్ష్మి.

క. రతనంబు చేత మేల్మియొ
రతనము మేలిమినొ జగతి ♦ రాణించుటయున్
బతి చేత సతియొ సతి చేఁ
బతియో వెలయుటయు, నెఱుఁగఁ ♦ బడ దెవ్వరికిన్.

ఉ. ఏ మొక వాక్యమిందు వచి
యించెద మొప్పిదమంటయే బుధ
గ్రామణులైన వారినుడి
కారము; సమ్మదసంభ్రమావలో
కామిత కౌతుకాభ్యుదయ
మా గృహిణీరమణీయదర్శనం
బే మహనీయచిత్తమెల
యించునొ వానిదె భాగ్యమన్నఁగన్.

గీ. అవనిలోఁ గల్గుపూజ్యవ ♦ స్తువులలోనఁ
జెలువ తానొక్కఁడయి ప్రకా ♦ శించుననినఁ
గాంతె గేహమ్మునకు నలంకారమనెడి
మేటికవివాక్యరత్నమే మిటికిఁ జాలు?

చ. నరులపురోభివృద్ధికిన
నాతనకారణశక్తియైవిభా
స్వరవరగేహరాజ్యవిభ
వంబునకాదిమసన్నిధానమై
పరగెడుమానినీవిమల
పావనచిత్రచరిత్రమేకవీ
శ్వరుఁడురచించితృప్తిఁ
గనఁజాలునొనిక్కమ తెల్పుఁడెల్లరున్.

సీ. తనయయైతనతల్లి ♦ దండ్రులమదిముద్దు
పలుకులనాటపా ♦ టలనుదనిపి
కాంతయైప్రాణేశు ♦ కనుసన్నలమెలంగి
యనుకూలవర్తిని ♦ యై చెలంగి
కోడలై గుణముల ♦ కుప్పయోయనఁగఁదా
నత్తమామలకెదు ♦ రాడకుండి
అత్తయైకోడండ్ర ♦ ననుఁగుఁదనూజుల
నయ్యైవిధంబుల ♦ నాదరించి

గీ. అఖిలరూపంబులునుదాన ♦ యగుటకతన
నఖిలరూపంబులకునుదా ♦ నాథ్యయగుచు
లలితసంసారసామ్రాజ్య ♦ లక్ష్మియనఁగ
నిహపరసుఖంబులిడువది ♦ యింతికాదె?

లనందియల్ గదలఁ
గానెదురై దరహాసయుక్తమై
కలకలలాడు నెమ్మొగముఁ
గన్పడఁ జేసెడు నప్పుడెంతగాఁ
గలఁగెడు మానసంబయినఁ
గౌతుక మందఁగఁ జేయుచుండు నా
చెలువల గేహలక్ష్ములని
చెప్పుటచాలునో చాలదో కదా!

గీ. వనిత గృహరాజ్యలక్ష్మియే • వాస్తవముగఁ
గానిచోఁ దత్కటాక్షను • శ్రీనియుక్తి
కలరి సామ్రాజ్యధారేయుఁ • డైనఁగాని
పూరుషోత్తముఁ డెదఁగూర్పఁ • బూను టేల?

ఉ. పంటయుఁ బాడియున్ బలమ
పారకళాపిభవంబు భాగ్యమున్
దంటతనంబు పౌరుషముఁ
దాల్చిన యేనొక యింటివారుగా
నుంటకు మంగళాంగులున
యోన్నత పూతచరిత్రలైన వా
ల్గంటుల సాహచర్యములె
కావలయుం గద పూరుషాళికిన్.

గీ. పురుషునకు నర్థదేహమై ♦ శరణమునకి
శరణ్యమైఘనసంసార ♦ తరణమగుచు
సకలసౌభాగ్యములకు సం ♦ స్థానమైన
వనిత లేకున్న భవనము ♦ వనముగాదె ?

గీ. అలరు మొగమున నిల్లాలు ♦ తలుపుచాటు
గాఁగ నిలుచుండి వెన్నెలఁ ♦ గాయుచో నొ క్కొ
చిఱునగవుగాని తేనియ ♦ చిందు నొక్క
నెఱపలుకుగాని నెఱపిరం ♦ జించు విభుని.

ఉ. మేలిమి పైఁడి ప్రాఁతపస
మించు బవంతులనంగణంబులన్
నీలమణీవితర్దికల
నిర్మలభక్త్యుపవిత్రశాలలన్
వేలుపుటిండ్లలోన నొక
వింత హొయల్ చెలఁగంగఁ గూర్మి యి
ల్లాలు మెలంగుచుండిన గృ
హంబె గృహాంబుధరాతలంబునన్.

క. జిలిబిలి పలుకుల ముద్దులఁ
జిలుకు కుమారు నొడిలోనఁ ♦ జేరిచికొని జో
లలు వాడి నిద్రపుచ్చెడు
జలజేక్షణ కలుగు నిల్లు ♦ స్వర్గంబు గదా !

౪. జగతి రెండింటి చేత నే ♦ జరగుచుండు
ధనము చేతను సత్కళా ♦ ధనము చేతఁ
దలఁపన వి రెండు కాంతాధి ♦ దైవతము తె
షారమతులిది నిజమని ♦ తీరపలయు.

కపోతము.

క. శ్రీమంతంబై విభవో
ద్దామంబై పుణ్యలోక ♦ ధామం బగుని
త్యామోదస్థానము హ
స్తామలకం బగును సుకృతు ♦ లగువారలకున్.

క. కంటఁ దడి యేల పెట్టెదు?
వింటికి మొగమెత్త వేమి ♦ వెత చేకూరెన్
దంట నెడఁబాసియేమిటి
కొంటిగ లేమావిగొమ్మ ♦ నుంటి? కపోతీ.

క. జలజలఁ గన్నుల నశ్రులఁ
జిలుకుచు మెడఁగుంచిక్రుంగి ♦ చెలువమెడసి యీ
యెలగొమ్మ నొంటికాలున
నిలిచి తపించెద విదేటి నెగులె? కపోతీ.

క. మెత్తని రెక్కలు, జిగిదళు
కొత్తెడునునుమేను, మెఱయు ♦ చుండెడి నెమ్మో

మిత్రుఁ గేటికి వాఁడెవో?
చిత్త మెఱిఁయఁ దోడఁ గనాకుఁ ♦ జెప్పుమ కపోతీ.

క. నిలిచి నిలిచి గురగురమని
పలికెద వీ తెఱఁగు ప్రియుని ♦ పజ్జవసింపం
గలనాఁటిదానివలెనే
దలఁత వొడముచుండె మనము ♦ వందుఁ గపోతీ.

క. ఎగురఁగఁజూచెదవంతనె
మొగురఁగ తే వెంతో దప్పి ♦ నెలసితి వేమో!
ఎగరుచుగతిఁ దోఁచెడు మొగ
మొగుపక నోర్విట్టి తెఱచె ♦ దేమొ? కపోతీ.

క. ముకుఁ జొనిపి ఱెక్క లార్పవు;
చకచక నొడలట్టు నిట్టు ♦ సవరింపవు; వా
లిక మూపుఁ జూచి కులుకవు;
మొక మింతయి కుంద నేమి ♦ మూఁడెఁ? గపోతీ!

క. నిలిచిన నిలువక
కలఁత వొడముదానివోలెఁ ♦ గడువడి నేలా
సెలగొమ్మమాటునకుఁ జని
వులుకుపులుకుమనుచుఁ జూచి ♦ పొక్కెదె? చెప్పుమా!

క. ముకుపుటముల నాహారము
నొక దొక రందించుకొనుచు ♦ నుండెడువనిను నీ

సఖునిఁ గనుచుందు మెప్పుడు
సకటా! నేఁ డెచటి కేగె ♦ నాతఁడు? చెడుమా!

క. సగఁగుఱ్ఱింగి సొగసుగ్గవ
మొగిడిచి తోనె కనుపిచ్చి ♦ మూర్ఛిల్లెదు నీ
మగఁడు కలలోన నిన్నుం
దిగవిడిచినయట్లు తోఁచె ♦ నే? చెప్పుగా!

క. వలిగాలి చివురుపొవన
లోలయింపఁగఁ బ్రియునిఁ గూడి ♦ యుండెదనీ కీ
యలజడి యేటికిఁ గల్గెనో?
పలుకుము నాతోడ; జాలిఁ ♦ బడ లేనింకన్

క. రిక్కించి దెసలఁ జూచెద
విక్కడ నిను డించి మేఁత ♦ కేగినవిభుఁడే
చిక్కులఁ బడియెనో యనువగఁ
జిక్కి; నినుం గాంచఁ గడుపు ♦ చెరు వగుచుండెన్.

క. నోరెఱుఁగనిపక్షికి నీ
కారాటముఁ దూర్ప నక్క ♦ టా! నీదుమనో
హారు వలఁ బట్టి యాతనిఁ
క్రూరుఁ డొకఁడు బుట్టఁ బెట్టి ♦ కొని పోఁడుగదా

క. అదిగో! చిక్కనినెత్తురు
కుదులఁగ నెలగొమ్మ గ్రుచ్చు ♦ కొనియున్నది యా

పదునగు బాణము; నీప్రియు
నెదుఁ బొమ్మన నాఁటి రూసి ♦ మేగిన దేమో!

క. ఇది నిజమే యయ్యయ్యో!
పొదలెడు నీమగని హృదయ ♦ పుటభేదనమై
పరిదరాఖ్యసార్థకంబుగఁ
బదనై యమదూతభంగి ♦ భయ మిడుచుండెన్.

క. పతులును వగఁ బోగుల సతులన్
సతులు వగం బోగులఁ బతులఁ ♦ జంపుదు రకటా!
మతిహీనులు మృగయులు దు
ర్గతు లున్నవటన్న భయము ♦ గలదో? లేదో?

క. కలకలఁ గూయుచు ముద్దులు
గులుకు కపోతములఁ జంచి ♦ కొందురుగా కి
ట్లలుగులపాల్సేయుదురే?
యలరుం గుసపాన గుత్తు ♦ రటర? కిరాతా!

క. కటికితనంబున కే ము
చ్చటపడిమెద వెట్టిపాప ♦ జాతివాపాత్రిణుల్
కటకటఁబడ నేసెద వ
క్కట! బిడ్డలఁ గన్నకడుపు ♦ గావే మృగయా!

క. జీవన విహావనసీమల
నీవారము మనుపు; మనుపు ♦ నీ వనుభావం

బాపహిలఁ గూయుపక్షుల
నే వేఁటాడెడు కిరాతుఁ • డెంత యదయుఁడో?

క. అలుగా! యని వెనుదీయని
బలియురపైఁ జూపు నీడు • వాఁడితనంపీ
పులుగునును మేన నటవే!
మెలయునె దయ బోయ నాశ్రి • యించిననీకున్!

క. మీాయువురు లపహరించిన
బోయఁడు సుఖ మొక్కపూట • పొందునొ లేదో!
మీాయువురుదాఁకి యాంతని
వేయుగతులఁ గలపకుండ • వీడదు కపోతీ!

క. అలు గలుకుడైనచోటన్
ఝులుఁగు నిలుపదందురో క • పోతీ! యిదే లే
చెలువునెడ బాటు నెమ్మదిఁ
గలఁగింపఁ దెగించి చావఁ • గాఁ దలఁపవగా?

క. మొడ వేళ్లవైచి, వడవడ
వడఁకుచుఁ, గన్నుగవఁ దేల • వైచి, పదంబుల్
తడఁబడ తెక్కార్చి, భువిం
జడమోమై పడితి ప్రమరు • వీడ లేదుగదా!

క. అయ్యో! యిఁక నేమున్నది?
కొయ్యవడె నేత్రను గుండె • కొట్టుకొనదు నీ

రమ్యోనొడలు శ్వాసము రా
దమ్యో ననురు విడిచి పోయె ♦ నా? యకటకటా!

క. పతికిని సతియే సతికిం
బతియే గతి యని తలంచు ♦ పక్షివి గానన్
బతి యీలోకము విడువఁగ
నతని ననుసరింప నిట్టు ♦ లైతే? కపోతీ.

క. జగమంధకారమయమై
వగపు సముద్రమయి బ్రదుకు ♦ భారంబై తోఁ
పఁగ మగనిఁ గోలుపోయిన
వగఁ గూలిననిన్నుఁ జూడ ♦ వగ పయ్యెడి నే!

క. వలపులఁ గూరిమి నెరపెడు
తలఁపుల నొండొరుల నుంచు ♦ దంపతులకు దు
ర్బలవిధిచేత వియోగము
గలిగిన నేకరణి నోర్వఁ ♦ గావచ్చుఁ? గటా!

క. చెలువల సుఖదుఃఖములకు
చెలువములకుఁ బ్రియములకు ♦ జీవమ్ములకున్
చెలువులకలుములె యౌఁత
మ్ములని మొత్తింగొని చేరఁబోయితే? ప్రియునిన్.

క. చనిపోవు మగని విడి, న
చ్చిన వేఱొక మగనిఁ గోరి ♦ చేరెదు పక్షుల్

నినుఁ గోటివారు గారే
కనుఁగొన నది నీకుఁదప్ప • గాఁ గనఁబడెనే?

క. ఓ వెఱ్ఱిపులుగ! యేటికిఁ
జావవలయు నమ్మ! నీదు • సంతతి బ్రతుకం
గా వెరవు గలదె? విధవవు
జీవించి సతీవ్రతంబుఁ • జెల్లింపరటే!

క. చెలువల రెండవ పెండ్లికి
బలవంతము చేయుదురట! • వలదనుచుండం
గులజులు; దూరాలోచన
వలదే? చాకున్ననీవ్వ • భావము చెడునే?

క. కులకాంతల నినుఁబోలం
గలవారలు కోటి కొకరు • గలరో లేరో?
కులశీలవ్రతనియమం
బులు నీకే చెల్లెనమ్మ • పులుగుపడంతీ!

క. మనమిచ్చినతని కేమి
చ్చినవైన ఋణంబుఁదీర్పఁ • జెల్లదని కదా
చనవిచ్చినమగనికినై
తను విచ్చితి వెంతసుగుణ • ధన్యవో పతగీ.

క. నిన్నెఱుఁగుదు నీతిన్నని
తెన్నెఱుఁగుదు వంగడంబు • తెరఁగెఱుఁగుదు నో

పున్నెపుఁబులుఁగ ! మత్ప్రేమను
కొన్నను గొల్ల మూటగట్టు • కొనుటయె గాదే!

క. అరుగుము దివ్యపతంగీ !
యరుగు! మరుగు! మమలమైన • దానందదమై
తిరమై తేజోమయమై
పరగుపదంబునకు విభుని • పరిసరమునకున్.

క. అందఱు సదయహృదయులే
యందఱు సమభావయుతులె • యంద ఱమృతులే
యందఱుఁ దృష్ణారహితులె
యం దెందును మృగయు లుండ • రరుగు కపోతీ!

పంజరకీరము.

క. అలరుంబోఁడుల మొత్తని
యలరింగేడ్డోయిఁ బెంపుగాఁ • సంతతిపుణ్యం
బలవడియోఁగాన నిన్నా
యలరువిలుతువాహనంబ • వందురు చిలుకా!

క. రతనపుఁబంజరమున సం
తతమును వసియించి పంచ • దారయుఁ బండున్
హితమతి భుజియించెదు స
ద్గతి నీవేగాక యొవరు • గాంచిరి? చిలుకా!

క. అంతిపురంబునఁ గలసీ
మంతినులెల్లరును నీదు • మాటలు వినసుం
కింతురు సంతసమునఁ బ
ల్కింతురు మోదమున నాల • కింతురు చిలుకా!

క. మన్నించు దొరలునీకుం
గన్నాకై పోషించుచుండఁ • గా, నెన్నఁటికిన్
నిన్నుఁ బరులెవ్వరైనం
గన్నెత్తియొకింత చూడఁ • గలరే చిలుకా!

క. సకలఫలంబులునీమ
న్కికిఁ జేర్చుటకాకపల్క • నేరిపె నీవ

లోఁకవేయువరాలుగ నె
న్నికొనెదనేమిటఁ గొఱంత ♦ నీకో చిలుకా!

క. గాటపుఁ గూరిమినీకుం
బాటలుఁ బద్యములు నేర్చి ♦ వలసినచోటన్
మాటకుమాటకు లంచము
పూటకుఁ బూటకు నొసంగి ♦ ప్రోతురు చిలుకా!

క. అరమరలు లేక నీవుం
గొరవంకయు నొకరికొకరు ♦ కోడిగమాడం
దొఱకును మఱిమీముద్దుల
గఱగఱికలు మెచ్చవచ్చుఁ ♦ గాదే చిలుకా!

క. కొదుపపడకుండ నీకె
య్యదిపలయునో దానిఁ గూర్చు ♦ నేలికలుండన్
సదనముననుండునీకు
న్నది లేదను చింతపలయు ♦ నా? రాచిలుకా!

క. ఫలములచేఁ దనుపూతృం
జలుపఁగలవు సంతృప్తిక ♦ సన్మార్గరతిన్
మెలఁగెదవు, రామనామముఁ
బలికెదవత, మింకకంటె ♦ భాగ్యముగలదే!

క. చిలుకా! నీపంజరమును
వెలలకుమీ మొఱసుగందు ♦ పిల్లులుకనువి

చ్ఛలవిడిఁ దిగుచున్నవి
బలవంతముగాఁగనొడిసి ♦ పట్టునొ? యేమో!

క. కవకవఁ గూయుచుఁ జదలన్
జివచివఁ జను నడవిజాలి ♦ చిలుకలపలుకుల్
చెవియిచ్చి యేలవినియెద
వవమతి నెగురంగ బెక్కు ♦ లార్చెదవేలా?

క. తెగియించిగుంపుగుంపుగ
గగనంబునఁ దిరుగుచిల్క ♦ గమిఁగనియుప్పొం
గఁగఁ బోకు మట్టిమార్గము
తగదుసుమీ నీకునిది య ♦ థార్థము చిలుకా!

క. ఆయొడిసెలవ్రేటులునా
రాయిడులా చెట్టుచెట్టు ♦ రాకలుపోకల్
నీయెదఁదలఁపవె? యేగతిఁ
బోయిబ్రదుకఁ గలవు భ్రాంతిఁ ♦ బొందకు చిలుకా

క. బంగరుగజ్జెలుకాళ్లనె
సంగ ఫలాహారములుల ♦ సన్నీరములున్,
జెంగటనుండఁగ నవహా
రాత్ర్యంగణములనుండు టెవరి ♦ కబ్బునెచిలుకా!

క. కికురించిపోయినంతనె
ముకుగాటులు గోళ్లమొనల ♦ పోటులెకానీ

*యకట! నినుబ్రదుకనిత్తురె?
మొక మెఱుఁగని చోటబ్రదుకు ♦ పొందులుగలవే.

క. ఒక్కరు పెట్టిన ఫలములఁ
జక్కఁగ మెక్కితివి చిన్న ♦ తనమాదిగ నీ
వెక్కడ? కాననవాటిక
లెక్కడ? నిలువంగ నేర్తు ♦ వేత్రుటియైనన్?

క. మనిచెడివారలనేన
మ్మని నైజముగలుగువక్రి ♦ మతివగునీమే
లునకె నినుఁబంజరంబున
నునుపవలసెననుచు నెఱిఁగి ♦ యుండుము చిలుకా!

క. మదివెనుకముందునరయక
యెదిదోఁచిన నదియె చేయు ♦ దెఱుఁగవు లాభం
బిదియని నష్టంబిదియని;
వదలి చనినమీఁదఁ గీడు ♦ వచ్చునుజిలుకా!

క. అవివేకము నైజము నీ
కెవరేఁ దెలుపకయె తెలియ ♦ నెఱుఁగవు స్వేచ్ఛం
దవిలిచరియింపఁగా నే
తవు పెడలఁగఁబోకు పంజ ♦ రంబునజిలుకా!

క. సరివరువారు మిన్నం
దిరి నే నీ పంజరమునఁ ♦ దిరుగవలసెనం

చోరలకుము:నీకున రికి
సరిపడదిటఁగలదు నీకు ♦ సౌఖ్యముచిలుకా!

క. ఎగురఁగ లేపించుకయును
దగకును నాఁకటికినింత ♦ తాళప్రగడియుం
పఁగ లేవు మేఁతనిటనిను
దిగవిడిచిన నెట్లుఁగా బ్రి ♦ దికెదవు? చిలుకా!

క. దూరాలోచన సేయఁగ
నేరక యడిమూసనెదిరి ♦ నిన్నెఱుఁగకయే
వారిని పిరివిఁ గనుఁగొని
కోరకునీతలకుఁ దగని ♦ కోరిక చిలుకా!

క. చిలుకా! యీపంజరమున
నిలిచిన నినుఁబ్రియసఖిగ గ ♦ ణింతురునీప
ల్కుల నాదరింతురంతటఁ
గలిసితిరుగు చిలుకకట్టి ♦ గౌరవమున్నె?

క. పొట్టకుఁజాలక చెట్టుం
జెట్టునకుం దిరుగుచుండు ♦ చిలుకలవలెనే
నట్టడవులఁ బడి చననీ
కెట్టులు సౌఖ్యమనితోఁచె ♦ నేరాచిలుకా!

క. వరిచేలజొన్నచేలం
బరిగలనేరికొని తినుచుఁ ♦ బైఁబడుదేగం

దెరలింపలేక దిక్కఱి
యఱచుచుఁ దిరుగాడఁ గోర ♦ నౌనే చిలుకా!

క. పలుగాకితనమునను బా
ములకోరిచి చెల్లఁబట్టి ♦ పోవఁగఁజనునే
యలవెఱఁగి బోయలొగ్గిన
వలలోఁబడఁ బ్రాణహాని ♦ వచ్చును గాదే.

క. వనమెఱుఁగవు ర్గోయల జీ
వనమెఱుఁగవు నీవునిక్కు ♦ వముగ స్వయం జీ
వనమెఱుఁగవు కవి సంభా
వనమెఱుఁగవు భవన మెట్లు ♦ వదలెదు చిలుకా!

క. ఇదినీకుఁ దగిన సదనము
కదలకుమిటనుండి తుష్టిఁ ♦ గాంచుమయిదిగా
దదియదిగాదిదియనిన
మ్మదిఁదోఁచినరీతిఁజనకు ♦ మా! రాచిలుకా!

క. నీ పెద్దలెప్పుడో యెట్టులో
నై పుణ్యముఁజూపి మెలఁగి ♦ నారనుమిథ్యా
వ్యాపనముసుకవికల్పిత
మీపట్టున నమ్మిచెడకు ♦ మీ రాచిలుకా!

క. నీనెమ్మదికిన్ మానవ
ప్రాణములకు నీవె వజ్ర ♦ పంజరమగుచున్

బూనిచరింపఁగ నేర్పరి
వేనానిచిత్రస్తుతి • నేగఁగఁ జిలుకా!

క. పోషింతురు కాంతలు సం
భాషింతురు భాగ్యవతులు • పరమార్థవిదుల్
భూషింతు రెల్లరును సం
తోషింతురు నీగుణోన్న • తుల్ గని చిలుకా!

జీవగీతము.

నీ వెవరో? జీవమా! నిన్ను ♦ నే నెఱుంగ
నాకు నీకును ననుబంధ ♦ సంబు కలిగె
నేమిమో యెందులకో యిది ♦ యెఱుఁగరాదు
ఇంతకాలంబు గడచిన ♦ నేమొకాని
యెప్పు డెచ్చట నేరీతి ♦ నీవు నేను
గలసికొంటిమొ బోధంబు ♦ గాకయుండెఁ
గాని, నీవును నేనెప్పు ♦ డే నొకప్పు
డెడసిపోనుంటి మంచు నే ♦ నెఱిఁగికొంటి
జీవమా! చాలనాళులు ♦ నీవు నేను
కష్టకాలంబునను సుఖ ♦ కాలమునను
నొక్కమాదిరిగాఁ గూడి ♦ యున్నవార
మకట! నిశ్చలమై, సత్య ♦ మైన సౌహా
ర్దంబు గల ప్రియమిత్రులి ♦ ద్దఱుఁ బరస్ప
రంబువిడనాడి చనుట క ♦ ష్టంబు గాదె!
విధివిధానంబుచే నొక్క ♦ వేళ నట్లు
విడిచిపోవుటయే సంభ ♦ వించు నేని
వేఁడినిట్టూర్పు నొకసారి ♦ విడుము కంటె

నొక్కియుంచుక కన్నీని ♦ రోదన్బు కంటె
జీవితమా! యింక నెవ రేమి ♦ చేయఁగలరు!
హా ప్రాణమిత్ర ప్రియ! నను విడ ♦ నాడునప్పుడు
నే నెఱుఁగకుండ దొంగగా ♦ నానఁ బోయితి!
నా కెప్పుడు గూడ నీప్రియురా ♦ లమును గూర్చి
కొంచెమైనను సూచింప ♦ నెంచవోకు
నీమనసున వచ్చినప్పుడే ♦ నీవు పోయితి!
సెలవుగైకొనవలదు నా ♦ చెంత నీవు
కాని, యింతటికంటె మే ♦ లైనదియును
మానసంబైనదియు నైన ♦ పదమునందు
దిరిగి యొసఁగుము నాకు నీ ♦ దరిసెనంబు.

ప్రణయకోపము.

(రాధాకృష్ణులు.)

కవులకు స్వభావవర్ణన • కష్టతరము
ప్రకృతిచిత్రంబు గ్రహియింపఁ • బాలకులకు
నంతకంటెను గష్టమౌ • నైన సుస్వ
భావమాధురికిని లేదు • పరిమితంబు.

జలదమాలిక నింగిపై • నలరుచుండ
మెఱుఁగుదీవలు మిలమిల • మెఱయుచుండఁ
బాటపాటగఁ జినుకులు • పడుచునుండఁ
దఱచుగాక తుషారంబు • గురియుచుండ
రివ్వురివ్వన వలిగాలి • రువ్వుచుండ
రేఁగి యొక్కొక్కజడి గొట్టి • యూఁగుచుండఁ
గాఱుమబ్బులఁ జీకటి • గ్రమ్ముచుండ
నొఱపెడింగాంచి మేఘంబు • లుఱుముచుండ
జోరుమని వానకాళులు • జారుచుండ

స్వాంతమలరించు వర్షావ ♦ సరముఁ జూచి
మెడలు రిక్కించి కూయునె ♦ మిళ్లఁ జూచి
ఎలమి దివి నాడు వానకో ♦ యిలలఁ జూచి.
తోఁటబాయని శుకదంప ♦ తులను జూచి
మేలుకట్టులనీలాల ♦ మేడఁ జూచి
భవనమున హంసతూలత ♦ ల్పంబుఁ జూచి
ప్రణయకోపంబు దాల్పనె ♦ వ్వరికి రంబు
గొల్లచేడియ రాధకుఁ ♦ జెల్లఁగాక !

*   *   *   *   *   *   *

నవనవామోదబృందా వ ♦ నంబులోన
లలితమాధవీ మల్లికా ♦ లతలలోన.
రమ్యతరమైన భర్మహ ♦ ర్మ్యంబులోన
ఘనమణీమయదీపికా ♦ కాంతిలోన
బాలగోపాలుఁ డెదుటఁ గ ♦ న్పడక యున్న
కానఁబడి తన్ను దయతోడఁ ♦ గాంచకున్నఁ
గాంచి తనమాటలోమాటఁ ♦ గలుపకున్నఁ
గలిపి హర్షించి చనవుమై ♦ మెలఁగకున్న
మనసుచిడిముడిపాటుతో ♦ మసలు రాధ
పదములదరంగ నెల్లెడ ♦ వెదకు రాధ
క్షణ మొక మహాయుగంబుగాఁ ♦ గడపు రాధ

తనదుజీవమ్ము నమ్మని ♦ తలఁచురాధ
అతివ్యాకులచిత్త యగురాధ—♦యట్టిరాధ
మదనజనకుఁడు తనయొట్ట ♦ యెదుట నుండఁ
బ్రేమనిండార మదితత్త ♦ రించుచుండ
నోరుమాటాడ నువ్విళ్లు ♦ లూరుచుండ
నోరచూపులు చల్లఁగా ♦ జారుచుండ
నెట్టినిర్బంధ మయ్యెనో ♦ యేమొగాని
యెట్టికఠినత్వ మూనెనో ♦ యేమొగాని
యెట్టిగాఢవలు ప్పుట్టెనో ♦ యేమొగాని
యేమి యూహించెనో చెప్ప ♦ లేముగాని
వడఁకుచుండెడు మృదుగాత్రి ♦ వల్లితోడఁ
గలఁగి వెలవెల్లనగునెమ్మొ ♦ గంబుతోడ
రక్తకాంతులఁ జిమ్మునే ♦ త్రములతోడ
నశ్రుసంసిక్త గండద్వ ♦ యంబుతోడ
నోష్ఠరాగంబుఁ దొలఁచుని ♦ ట్టూర్పుతోడఁ
బ్రకటితంబగు బొమముడి ♦ పాటుతోడఁ
దల్లడిల్లుచునుండు చి ♦ త్తంబుతోడ
విభునికవ్వలిమొగమయి ♦ వెలఁది నిలిచె
నెట్లునిలువంగఁగలిగెనో ♦ యెవరికెఱుక?

* * * * * * *

అంబుదశ్యామ కోమలాం ♦ గంబువాని
తరళతరపద్మపత్త్రనే ♦ త్రములవాని
చారుచంచలభ్రూవిం ♦ భంబువాని
కలికి చూపుల రాగంబుఁ ♦ జిలుకువాని
పలుకుపలుకున నమృతంబు ♦ లొలుకువాని
పేర్మిగలవాని, నందుని ♦ పిల్లవాని
గాంచి యూరక మోడి వ ♦ హించుటకును
గారణం బేదొ రాధకుఁ ♦ గలుగవలయు;
రాధికాకృష్ణులదృఢాను ♦ రాగగరిమ
మెఱిఁగియున్నవారల కిది ♦ యెంత వింత !
గోపికానాయకుం డెంత ♦ కొంటెవాఁడొ
అంతకంటెను ఖండిత ♦ యగును రాధ
ఎంతకైనను మగవాఁడు ♦ కృష్ణమూర్తి
తనదునధికార మటఁ జూపఁ ♦ దగదు రాధ
మృదులతరపుష్పసుకుమార ♦ హృదయ రాధ
నిట్టులలయింపఁదగదు శ్రీ ♦ కృష్ణునకును,
నొక్కమూలను ప్రణయంబు ♦ నొక్కమూలఁ
గోపభావంబు, రెండును ♦ గూడిమాడి
యుత్తరోత్తర మభివృద్ధి ♦ నొందుచుండ
నొండొరులచిత్తములు మార్పు ♦ నొందుచుండె—

పలుకుమని యనుచున్నదో ♦ ప్రణయమహిమ!
కూడదని చెప్పుచున్నదో ♦ కోపమహిమ!
పలుకఁగడగుదు రిరువురుఁ ♦ బలుక లేరు
వలపుచూపు లొండొంటితోఁ ♦ గలయఁజూచుఁ
గాని యంతలోఁ జదుకున ♦ గాడివారు
ప్రణయమహిమంబునకు వెను ♦ బాటుఁ గూర్చి
మేరమీరినకోపంబు ♦ దారిఁజూప
సామ్యసంకల్పములమేలి ♦ చాయ లెల్ల
నంతలోననె మాయంబు ♦ లగుచునుండె
నిరత మీకోపమిట్టులే ♦ నిలుచు నేమొ
ప్రణయమహిమంబునకుఁ బట్టు ♦ వదలు నేమొ
ఒరలు చొండొరు లిట్టులే ♦ యుందు రేమొ
దర్పకునకును నాఁడిమి ♦ తగ్గు నేమొ
యకట! యంతటిదాంపత్య, ♦ మంత మైత్రి,
యంతచన, వంతకూరిమి, ♦ యంత గరువ,
మంతదయ, యంతమర్యాద, ♦ యంత మోహ,
మంత యనురాగ మెచ్చట ♦ నైనఁ గలదె?
కుటిలమైన తాత్కాలిక ♦ క్రోధవహ్ని
బారిఁ బడి పోవఁదగినదా ♦ ప్రణయమహిమ?—
ఎంత దూరంబు పోయితి ♦ మిది నిజంబె?

ప్రణయకోపంబునకుఁ జింత పడఁగ నేల ?
కోరి దయ్యంబువలె భయ ♦ పడమఁ గాని
ప్రణయకోపంబునకును రూ ♦ పంబె లేదు.
కాని యతిలోకమైనది ♦ దాని తెఱఁగు
దాని కుటిలప్రకృతి యసా ♦ ధారణంబు
దాని ద్వేషంబు మాటిమాటి ♦ తాపకంబు
దాని స్వాంతం బనాలోచి ♦ తంబుగాదె !
కాక యుండిన ననురాగ ♦ కలితులైన
రాధికాకృష్ణులను నొక్క ♦ సౌధమందె
నిలిపి యైకమత్యమును గూర్చి ♦ నిలువఁగలదె?—
ఆసపడి లేనిపోని దూ ♦ ఱాసములను
తీరికూర్చుండి యెవ్వఁడు ♦ తెచ్చికొనును ?
పొలయలుక కూడఁ బ్రియముగాఁ ♦ దలఁచుచుండు
కాముకులకు వివేకంబు ♦ కలదో లేదో ?—
చేరి యొండొరుఁ జూచుకొ ♦ న్నారొ లేదొ
కేరునెమ్మిం గేక వి ♦ న్నారొ లేదొ
నాల్గునిమిషంబులైనను ♦ నున్నారొ లేదొ
పట్టుపడిన చిత్తంబుఁ ♦ బట్టలేక
యిర్వు రిరుపంకలకుఁ బోయి ♦ రింతలోనె
ప్రియము గల్గియు నిర్వురుఁ ♦ బిలిచికొనినఁ

గోర్కెఁ గల్గియు నోఁడొరుల్ • గూడికొనిన
మనసుపడియుఁ బరస్పరం • బెనపికొనినఁ
గోపగారవమున కేమి • లోప మగును?
అలుక ముక్కున నున్ననే • మాయె దావ?
మేను లేరీతి దాఁచుకో • నైన దేమి?
పాదుకొనియున్న ప్రేమాను • బంధమునకు
నట్టి వేవియు సంగరా • యములు గావు.
ఎదురుకొనుకొలందిని కోప • మెచ్చుచుండు
నెడసిచనుకొలందిని ప్రేమ • హెచ్చుచుండు
ననుచుఁ జిరకాలపరిచితు • లైనయట్టి
ప్రణయకోపతత్త్వజ్ఞులు • పలికినారు.

*   *   *   *   *   *   *

రాధికాకృష్ణమధ్యవ • ర్తనముఁగాంచి
వారిప్రతిబింబముల నేక • భావలీల
లోఁగొనెడుమణికుడ్యమా! • లోకమందు
నీవు ధన్యవుమాన్యవు • నిశ్చయముగ
కాని యన్యాపదేశంబు • గాఁగ వార
లాడుకొనుమాట లాలించు • నట్టిభాగ్య
మెక్కడిదినీకు? వానిమే • మెఱుఁగఁగలము.
రాధికాకృష్ణు లిటుఁ గన • రారుగాని

నారు మేమింత యెఱుఁగని ♦ వారు గారు
వారి సౌహ్యదికిని యింత ♦ నారు గారు
వారి సంభాషణములను ♦ నేఱు వేఱ
పలుకునవ్వేశఁ బోలిక ♦ పట్టఁగలము.
కానఁబడకుండ మాటాడు ♦ కారణమునఁ
బ్రకృతిభేదంబు లేర్పరిం ♦ పంగ లేక
పాఠకోత్తములారా! ది ♦ గ్భ్రమము నొందఁ
బోకుఁడీ ధ్యానగతిఁబట్టి ♦ పోవవచ్చు.
కొంచెమయినఁ బరాకుఁగైం ♦ కొనఁగఁ బోక
వినుఁడు చేసియొగ్గి కౌతుక ♦ మెసయఁగాను
బలుకుచున్నది నాథ యిరా ♦ భావమేమొ;
"అళిపరా! నీవు చాల ధ ♦ న్యాత్ముఁడవు
మంచిభాగ్యము నాపంక ♦ మరలదేల
పలపుఁగోలి పెడునీపుష్ప ♦ వాటిలోని
కరిగి విహరింప నిన్నెవ్వ ♦ రాఁగఁగలరు?"
అనుచు రాణిక సరోత్తమ్ము ♦ లాడుచుండ,
"ఒక్కతెరుకోటరంబున ♦ నున్నవార
లొట్టు పెట్టిన ముట్టుకో ♦ కుండు టెట్లు?
కసరి పలికిన పెదరక ♦ మసలు టెట్టు?
లొట్టుఁ దీసి గట్టునఁ బెట్టు ♦ మోసిచిలుక!"

అనివినంబడ విచకిత • యనుచు రాధ
మనసు జల్లనఁ బాలయుల్క • ననుసరించి
తెగువ యుదయింప వెనుకకుఁ • దిరుగఁబోయి
యడుగు తడఁబడఁ జిడిముడి • పడుచు నొడలు
గడగడ వడఁక బీరంబు • సడలిపోవ
నడలి బుడిబుడిఁ గన్నీరు • వాడమఁ బ్రియుని
గలిసికొనలేక మఱియట • నిలువలేక
సంభ్రమంబున నిటునటు • జరుగుచుండ
మదనగోపాలుఁడుంగూడ • మదిగలంగి
తుదక మొక్కొక్క యేడాది • గాఁగ హృదయ
తాపమగ్గలమైనని • లోర్వలేక
రాధికాహృదయాంతర • క్రోధవహ్ని
నార్పఁజాలు నుపాయంబు • నరయలేక
చిత్తమందేమొగాని యో • చించుచుండ
నంతలో స్యందనాశ్వహే • షారవంబు,
వచ్చె నక్రూరుఁడను జన • వాచకంబు,
"శౌరియెక్కడ?" ననెడి ప్ర • శ్నవిరావ
మొక్కమారుగ నుదయింప • నుదరిపడుచుఁ
దత్తరంబునఁ గేళి సౌ • ధంబు వెడలి
ముద్దు కృష్ణుండు సోపాన • ములనుఁ బట్టె

6

త్వరగఁ బోవుచునుండ సం ♦ భ్రమము నొందితి
చిరవియోగంబునట్టె సూ ♦ చించుచున్న
కృష్ణు మధురా ప్రయాణం బ ♦ సత్రికి రాఁగఁ
గలవలంబున వెన్నాడి ♦ కలిసికొనఁగ
వడివడిగ రాధ యెట్టులో ♦ వచ్చెఁ గాని
యప్పుడే కృష్ణుఁడు కూర్చు ♦ నరద మెక్కె.

*   *   *   *   *   *   *

పాపము రాధ కుత్సాహ ♦ భంగమయ్యె
నామె హృదయ భావములెల్ల ♦ నంతరించె
డిల్లపాటున గుండె గు ♦ భిల్లుమనియెఁ
గ్రిందికిం కనుజను బుద్ధి ♦ మందమయ్యెఁ
వైకిఁ బోవుట కెంతయో ♦ భారమయ్యె
తృటికి నెన్నియో మెట్టులు ♦ దిగిన రాధ
యెక్క లేకుండె గడియకే ♦ నొక్క మెట్టు;
అసునుసురుపుట్టెఁ, జిత్తంబు ♦ వసము దప్పె
నసిచెడియె మేను, చూపుల ♦ పస యడంగె
నబల రాధిక యేమిచే ♦ యంగఁ గలదు?
అకట! దడదడలాడు దే ♦ హంబుతోడఁ
దడఁబడుచునుండు మృదుల పా ♦ దములతోడ
నమలమణిమయ కుడ్యంబు ♦ నానికొనుచు

నల్లనల్లన సౌధంబు ♦ నధిగమించి
గహనమందిరపర్వత ♦ కుహరవాట్టు
లతిభయంకరమ్మైనగే ♦ హంబుఁ జొచ్చి
జల్లుజల్లున గుండెలు ♦ తల్లడిల్ల
మృదులపర్యంకమున నెట్లొ ♦ మేను వాల్చి
దిగులుజెందుచుఁ జేఁజేతఁ ♦ దెచ్చుకొనిన
యెడ రసాభరింపకే తీరు ♦ బెట్టులనుచు
నొరునివెలిం బడఁగోయి తా ♦ వెలిచినట్టు
లక్కటా! నేఁడు నాబ్రిదు ♦ కాయె ననుచుఁ
గ్రిమ్మలఁగ శౌరిఁ గన్నులఁ ♦ గాంతునేని
తప్పులకుఁ బాదములఁ బట్టు ♦ దాన ననుచు
వేణుగానలోలుం డెంత ♦ విరసుఁడైన
సరస నుండుటయే నాకుఁ ♦ జాలు ననుచుఁ
బ్రియుఁడు దయతోడ ననుఁ బల్క ♦ రించినపుడు
చిన్నిమాటాడు మని వేఁడు ♦ కొన్నయపుడు
నేరము క్షమింపు మని దరిఁ ♦ జేరినపుడు
మోడి వహియించి నేనేల ♦ మూఁడనైతి?
పాడిదొరఁగి నేనేలమా ♦ టాడనైతి?
పాదుకోపంబు నేనేల ♦ పీడనైతి?
ప్రియునికడ నేల నేనొట్టు ♦ పెట్టుకొంటి?

అతనిదర్శన మింక నెట్లు ♦ లబ్బు నాకు ?
ననుచు నేమేమి మదినెంచు ♦ కొనెనొ ? రాధ
తనవిశాలనయనంబులశ్రులు ♦ గురియుచుండె;
మదులహృదయంబు నెఱుఁగనె ♦ వ్వరితరంబు ?
కానియూహింప నెన్నొమా ♦ ర్గములుగలవు;
అర్ధమున్నది మొగమున్న ♦ దడుగనేల?
చెప్పనేటికిమీరె యూ ♦ హించుకొనుఁడు !
సమయముంబట్టితెల్పుగాథా ♦ సరణిఁబట్టి.

* * * * * *

చెలువ నిశ్చేష్టయైకొంత ♦ సేపటుండి
చారుచేలాంచలమునఁ గ ♦ న్నీరు దుడిచి
లేచికూర్చుండి యొకపత్రి ♦ కేక్షణంబు
హస్తపద్మంబు కంపింప ♦ నట్టెవ్రాసి
మొదలినుండియుఁ దుదిదాఁకఁ ♦ జదివిచదివి
నిలిపినను నిల్వకుండఁ గ ♦ న్నీటిధార
పరదలై పారమఱిచదు ♦ వంగలేక
యటనిలువలేక నదుపాయ ♦ మరయలేక
తమమునకు లేఖనంపధై ♦ ర్యంబులేక.
యతిశరంబగు దుఃఖంబు ♦ నాఁపలేక
హస్తమందున్నపత్రిక ♦ నట్టెవిడిచి

యేమితలపోసికొన్నదో ♦ యేమొకాని
నడలుతడఁబడుచుండ నె ♦ న్నడుమువడఁకె
సౌధమునుడిగ్గి బిరబిరఁ ♦ జనియె రాధ ;

* * * * * * *

అవలనేమయ్యె ననుచు మ ♦ మ్మడుగవలదు
ప్రణయకోపంబుఁ గూర్చిన ♦ మనకథాంశ
మింతియేగానఁ దెలిపితి ♦ మింతవఱకె.
కొదవగలదేని యోచించు ♦ కొనుఁడుమీరె ;

ఐననిప్డురాధాకృష్ణు ♦ లందుఁగలుగు
ప్రణయకోపాన కేమికా ♦ రణముగలదొ
మనమెఱుఁగమైతి; మేకాంత ♦ మానఁజరించు
దంపతుల స్వాంతమెవ్వరు ♦ తలపఁగలరు?
రాధికాకృష్ణులిందుఁబ ♦ రస్పరంబుఁ
గలిసికొనకుండ మనకథ ♦ గడఁచెగాని
వారలెటులైనఁగలియక పోరుతుదకు.
ప్రణయకోపంబువైరకా ♦ రణముగాదు
ప్రియులహృదయంబుపాషాణ ♦ మయముగాదు
కాని, యీకథయెల్లను ♦ గట్టిపెట్టి
రాధి— సాధుభావవి ♦ రాజమాన

మోహలేఖార్థముఁ గ్రహింప ♦ ముచ్చటైన
ఇదిగో! యీక్రిందనున్నది ♦ చదివికొనుఁడు.

“ మఱచిపోవకు

నన్ను మఱచిపోవకుము.

(మంజరి)

నా మనోనాయక! ♦ నా మోహఫలమ!
క్రొత్త నెచ్చెలులును ♦ గ్రొత్తయాశలును
గ్రొత్తసంతోషముల్ ♦ కోరికఁ బొంద
నరుగుదే దూరదే ♦ శాంతరములకు;
అయినను సౌందర్య ♦ మందున మిగుల
గర్వించియున్నట్టి ♦ కాంతలనడుమ
నల్లన విహరించు ♦ నప్పుడుఁగూడ
నెవ్వతె నొంటిగా ♦ నీవిందు విడిచి
యరిగితివో దాని ♦ నపుడప్పుడైనఁ
దలఁచుట కొఱఁతగాఁ ♦ దలఁపంగఁబోకు.

నవయౌవనాకార ! ♦ నామోహనాంగ !
నీదగుప్రేమను ♦ నీదుభాగ్యమును
బొందిసుఖించెడి ♦ పుణ్య మేమియును
నీకె నాకుఁ గల్గఁబో ♦ దీజన్మమందు ;
నైనను నీదీను ♦ రాలి ప్రార్థనము,
నెదనుంచి యొకపర ♦ మీయంగవలయు
"మఱచిపోవకు నన్ను ♦ మఱచిపోవకుము"
ఈదీనదురదృష్ట ♦ మించుకయంత
తలఁచినమాత్రఁ జి ♦ త్తంబున నీకు
భరియింపరానితా ♦ పము కల్గెనేని
నేనుగోరినయట్టి ♦ యీప్రార్థనంబు
నుల్లంబులోపల ♦ నుంపఁగాఁబోకు,
ననుఁజూర్చియైన నె ♦ న్నండునుగాని
చిత్తమందింతయో ♦ చింపఁగాఁబోకు;
అటుసేయుదువుగాని ♦ యక్కటా ! నీకు
ఘనవిచారంబులు ♦ కల్గినయపుడు
నేవైన లోపంబు ♦ లెనసినయపుడు
దురదృష్టవశమునఁ ♦ దొంటియారోగ్య
దశచెడి ధైర్యంబు ♦ దప్పినయపుడు
చిత్తశాంతి నొసంగు ♦ చెలియసాయంబు

వలచినయప్పుడు నా ♦ ప్రాణనాథుడ !
"మఱచిపోవకు నన్ను ♦ మఱచిపోవకుము.

రాధ"

వసంతకోకిల.

క. లలితకుహూకాకలరవమా !
యలవసరముయింటి వింద ♦ వసుకవివరమా !
యరుదువసంతుని రాకం
దలపించెదు నీకు స్వాగ ♦ తము కోకిలమా !

క. నీరాకకలరి పికమా !
యారామ శ్రీమనోహ ♦ రాములగాన
ప్రారంభచ్ఛలమునఁ జవు
లూరన్ స్వాగతముఁ దెల్పు ♦ చున్నది కంటే.

క. ముందే నీక్రీడావన
మందిరమునఁ బ్రకృతికాంత ♦ మహనీయతరా
నందమునఁ దలిరుతోరణ
లందముగాఁ గట్టుచున్న ♦ యది కోకిలమా !

క. వినరెద పునీతకోకిల !
కొనగలముత్యాలసరులొ ♦ కుసుమాసరములో
రసవసంతమగానసుధా
రసకలితకుహూకుహూస్వ ♦ రంబులొ చెపుమా!

క. ఎందాఁక మాధవీలత
సుందరసుమమంజరీప్రభ ♦ శోభితమగునో

యందాఁక మేము హీనుల
ఇంపుగ నీగానరవము ♦ వినఁగలముగదా!

క. బాలుఁడు నవపికసంతతము
జాలరుచులఁ గోయుచున్న ♦ సంతారామా
ఖేలనమున నీగానము
నాలించి కుహూస్వరంబు ♦ నాలాపించున్.

క. బాలకుఁడే కాదు దివ్యక
లాలాపనమైనఁ; దన్కె ♦ రాంచదివ్వీణా
లోల స్వాంతుపుత్రులైనను,
నీలాగునఁ బలుకనేర్చు ♦ నే కోకిలమా!

క. నీకును నావికునకువలె
నే కలదా చుక్క మార్గ ♦ మెఱిఁగించుటకున్?
లేకున్నఁ దిరిగిపోయెదు
నీకాలము నెల్లు తెలియ ♦ నేర్తువు చెప్పుమా!

క. ఓమోహనగాయకమణి!
నీమందిర మెప్పుడుఁ బచ్చ ♦ నిదియో మఱియున్
నీమార్గము వ్యోమమార్గము
నీమనసభినయంతవఱకు ♦ నిర్మలమెకదా.

క. కావంగ గోము నీకా
లానన్ శీతాతపంబు ♦ లంగల బాధల్.

లేనే లేదఁసుమీ ! నీ
గానమున విచారసూచ • కస్వరమైనన్.

క. చిగురుఁ దలన నీ గానము
నెగడెనొ ? లేకున్నఁ జిగురె • నీగానమునన్
నెగడెనొ ? నీగానంబును
చిగురు నొకట నెగడెనో ? వ • చింపుము పికమా!

క. చివురాకుఁ దినుము ! పాడుము !
చివురులు వెట్టింపు ! మలరఁ • జేయుము వనమున్ ;
నవనవగీతాచాతురి
మివుల మరల మరలఁ బాడు • మీ ! కోకిలమా !

క. అయ్యో ! నాకును ఱెక్కలు
నియ్యఁడు భగవంతుఁడు ; డిచ్చె • నేనియు నీతో
నియ్యాకసమున నెగురుచు
నయ్యాటంబులను బొద్దు • జరపుదునుగదా !

క. ముచ్చటగ నెగిరిపోనుచును
నెచ్చటికేనియును బోయి • యిర్వురమును రా
వచ్చుఁగదా ! విందులమై
యిచ్చటికి వసంతుఁగూడి • యిల్లేఁటేఁటన్.

మ ల్లె పూ వు.

ఫాల్గునముతోడ శిశిరంబు ♦ పరువులెత్తె
చైత్రుఁ డరుదెంచెఁ గొమ్మలు ♦ త్సవముఁ జెంద;
"చెల్లె! నేఁ గాంచి కొనుచున్న ♦ మల్లెతీవ
మొద్దులను మూటఁ గట్టుచు ♦ మొగ్గఁ దొడిగెఁ
గోయకుము విచ్చుమొగ్గ యై ♦ కొక్కండె యుండె"
ననుచుఁ దనచిన్నిసోదరి ♦ కనుసదించి
చనువుకొనఁ బోయె నంత వ ♦ సంతసేన;
చేయకుమటన్న పనులనే ♦ చేయుచుంటఁ
జిన్నిబిడ్డలసహజంబు ♦ చేష్టయొగద!
యనలచిన్నది మొత్తని ♦ మనసుగలది
కానిపని యేమి చేసెనో ♦ గాని వేగ
మొక్కపర్వునఁ దనతల్లి ♦ యొద్ద కరిగి
మనసుచిడిముడిపాటున ♦ మసలుచుండె;
చనువుకొనబోయినట్టివ ♦ సంతసేన
ముచ్చటకుఁ దోఁటదారినే ♦ వచ్చెనేమొ;
కన్నులెఱ్ఱఁగాఁ జెల్లెలిఁ ♦ గాంచి "యేమె!

పూవ్వుఁ గోసితివా?" యన ♦ మొగముఁ ద్రిప్పి
"లేదు లే" దని నవ్వెను ♦ లేఁత నవ్వు
నక్వ పువ్వెయ్యొ నేమొ? పిం ♦ తగను దాఁపు
లెల్లిమొడ కల్లుకొనె; "ఇది ♦ యే" మటంచుఁ
దల్లి మొడిఁబోనఁ జేర్చి యం ♦ తయును వెనుక
ననలయొడిలోననే యుండె ♦ నానుమంబు;
అనల తెలతెల్లవోయి యగా ♦ ననము పంచెఁ;
జప్పటలు గొట్టి కేరెన ♦ సంతసేన;
"చేసినది యొప్పొ తప్పొ వ ♦ చింపవలయుఁ
దప్పు దాఁపఁ జెప్పకు మను ♦ తల్లంబుఁ దల్లి!
పలుకు దాఁచినఁ జేసిన ♦ పనులు దాఁగ
వమ్మ!" యనిమందలించె న ♦ య్యనలజనని.

చందమామ.

I

పిల్ల లవ్యక్తమధురోక్తిఁ • దల్లి చెంతఁ
జందురుని జందమామ య • టందు రెప్పుడు
ముద్దులకుమాట మామాటఁ • జోర్చి మనము
చందమామయె యని పిల్చు • చంద మతని.
కవుల కదియేమి వెఱ్ఱియో • గాని చంద
మామ యనుముద్దుపదమును • మాని దాని
కెన్నొ పర్యాయపదముల • నిడుచునుందు
రలరునే చందమామ దీ • టైన పదము ?
పాలకడలికి ముద్దుల • పట్టి యనిన
సిరులనిచ్చెడు చెలువ సో • దరుఁ డటంచుఁ
దేజ చేఁ గువలయ మేలు • రాజటన్నఁ
జందమామకుఁ దీటురా • దందు మేము.
ఉగ్గుపాలను ద్రాగుచు • నున్నయపుడె
తల్లిచే విన్నదగుట జా • బిల్లిపదము
చందమామకు సరిపడు, • నెందు నొకటె
మాకు జాబిల్లి యనఁ జంద • మామ యనిన.

శశధరుండన్న నీచోక్తి, • జలజాక్షి
యన్నభేదోక్తి, తిట్టని • శాటుండన్న,
సరిపడదు మాకు నీనితోఁ • జందమామ
యనియు, జాబిల్లి యనియు మే • మందుమెపుడు.

II

ఆపనియు, నీపనియుఁ జేయ • నల్లనల్ల
దినముగడచెను; రాత్రియే • తెంచె నపుడు
మిన్ను నీలపటంబు నాఁ • జెన్ను మీరెఁ,
జలువలనుజిమ్ము పున్నమ • చందమామ
నిండుకళల విరాజిల్లు • చుండెఁ; జుక్క-
లొక్కటొక్కటిగాఁ దోఁచు • చుండెఁ; గనుల
పండువుగఁ బండువెన్నెల నిండియుండె;
నఖిలజగము సుధామయ • మైనయట్లు.
మెల్లమెల్లగ మలయస • మీరణుండు
తలిరుగొమ్మల మీఁదుగాఁ • దారుచుండె;
నేచివరుగొమ్మనుండెనో • యెవరి కెఱుక!
కో యని వసంతకోకిల • కూయుచుండె.
వేడుకలఁ గూర్చుచల్లని • వెన్నెలలను,
హాయినోడఁగూర్చు మందమం • దానిలముల,
లలితగతి మీఱుకోకిలా • లాపములను,

గోరక చరించువారలు ♦ న్నారె జగతి!
అపుడైట వెన్నెలకుప్ప ♦ లాడువారు,
కోకిలపు బెంబులకు మారు ♦ గూయువారు,
కల్ల పాదులఁ గల్పించి ♦ కాయఁ జేసి
గుమ్మడులఁ జిక్కుడులఁ జాలఁ ♦ గోయువారు,
తత్తరంబున వెన్నెల ♦ నత్తి విసరి
తెచ్చి యిచ్చిన వారల ♦ మెచ్చువారు;
చిట్టిమిరియంబులును, ♦ చిప్పచిప్పగోళ్లు
చెమ్మచెక్కలు నాడి హా ♦ స్యించువారు;
నగుచు బాలిక లావేళ ♦ నగుచు నగుచు
నీడుబోడుగ నాటల ♦ నాడికొనిరి;
తాను యీ బాలికలతోడఁ ♦ జేరియుండె;
నీమె ముద్దులచెల్లెలై ♦ నెంతొ లలిత
"అక్క వెన్నెల గొనిపోవ ♦ దయ్యె" ననుచు
వీథిగుమ్మముదాఁక వె ♦ న్వెంటఁ దవిలి,
కనుమొరంగిసహోదరిఁ ♦ గానలేక,
వెనుదిరిగి, తల్లికడ కేకి ♦ వెక్కి-వెక్కి
యొన్ని చెప్పినవినకుండ ♦ నేడ్చుచుండఁ
బోరువెట్టిన బాలిక ♦ బుజ్జగించి
లీల యొక పైడిగిన్నెలోఁ ♦ బాలు వోసి

గుజ్జుబువ్వను గలిపి యా ♦ కూఁతునెత్తి
చంక నిడుకొని వాఁకిటఁ ♦ జందమామఁ
జూపి “మాతల్లి! జాబిల్లిఁ ♦ జూచినావె!
అమ్మ బువ్వకుఁ బిలిచిన ♦ యంతలోన
పరుగుపరుగునఁ జెంతకు ♦ నరుగుదెంచు.
తగవువెట్టక బంగారు ♦ తండ్రిలాగు
బొజ్జనిండఁగఁ దిని యాడఁ ♦ బోవునమ్మ!
తల్లితో మారమును జేయఁ ♦ డెల్ల వేళ
నల్లరులఁ జేయ డాటల ♦ నాడుచుండు,
మంకుపిల్లలఁ గూడఁడు; ♦ మంచివాఁడు;
బుద్ధిమంతుండు కొండపైఁ ♦ బోవుచుండు;
జల్లఁదన మిచ్చు; వెన్నెలఁ ♦ జాల నిచ్చు;
నేఁడు నాతల్లి! నినుఁ జూచి ♦ నాఁడితండు.
బువ్వఁ దినకున్న జాబిల్లి ♦ నవ్వు” నంచు
వెఱవెఱఁగి లీల లలితక ♦ న్విందుఁజేసి
మఱియు వినవిందుగాఁ జంద ♦ మామఁ బొగడి
కూఁతు మఱపించి పని చెప్పెఁ ♦ జేతి కంత.
లలితమాటాడుసందడి ♦ వలనఁ దగిలి
తారమాటను మఱచి తాఁ ♦ బోరు మఱచి
పైఁడిగిన్నియలోనున్న ♦ పాలబువ్వ

నిందు కించుకగా నార ♦ గించుచుండె.

*   *   *   *   *   *   *

III

"అమ్మరో! గిన్నెలోనిది ♦ యయ్యొ; నాదు
కడుపులో నున్ననల్లని ♦ కాకిపిల్ల
పొట్ట నిండంగఁ దిని పోయె ♦ బువ్వ యెల్ల;
బలుకుచున్నది చల్లఁగాఁ ♦ బాలుద్రావి.
నేల నొకచుక్క యైనను ♦ రాలకుండఁ
ద్రాగితిని పాలు బంగారు ♦ తల్లిలాగు;
తల్లి! జాబిల్లి యెల్లరి ♦ పిల్లవాఁడు;
బువ్వ నేకతిగా నొల్కఁ ♦ బోసికొనెనొ?
వేగ నాబువ్వఁ దిని పొద్దు ♦ వేసినాను
చందమామపై; నోయమ్మ! ♦ ముందు నాదు
కడుపులోఁ గాకిపిల్లయే ♦ గంతువైచె;
కలదుగాఁబోలు నీతని ♦ కడుపులోనఁ
జిన్నిదగుకాకిపిల్ల; లే ♦ కున్న నతని
యొడలిలో నల్పు గాన్పించు ♦ చున్న దేమి?
అమ్మ! యీచిన్నిజాబిల్లి ♦ కమ్మ యెవరు?
ఈతనికి బువ్వపెట్టునా ♦ రెవ్వరమ్మ!
అక్క నాకుండె నీతని ♦ కక్క గలదె?

యితనితో నాడుకొనకుండ ♦ నెచటి కేగె ?
పోరువెట్టఁగ నె కొండపైఁ ♦ బోవలేక?
భయము వేయదె క్రిందికిఁ ♦ బడునో యేమొ ?
రాత్రి యైనను నింటికిఁ ♦ రాక బయలఁ
దెల్లవారినదాఁకను ♦ దిరుగు నేమొ ?
ఎవరు పిల్చిన వారితో ♦ నేగి వారి
తోడఁ గూర్చుండి యెంగిలి ♦ కూడు దినునె!"
అనుచు నవ్యక్తమధురోక్తు ♦ లాడుచుండ
జనని ప్రియమంది లలిత న ♦ క్కున గదించి
చల్లగా నుత్తరంబు లొ ♦ సంగుచుండ
నాఁడుఁ బోయిన తారయు ♦ నరుగుదెంచె.
తారహృదయంబు మెత్తన; ♦ తార కెప్పుడుఁ
జందమామను జూచుట ♦ చాలఁ బ్రీతి;
పగలు జాబిల్లి రాకయే ♦ మగునొ గాని
తారయును మింటిపైఁ జూడ్కిఁ ♦ జేరనీదు.
ఎపుడు సూర్యుఁడు గ్రుంకునో ? ♦ యెపుడు గోవు
లిండ్లకయి వచ్చుచుండునో ? ♦ యెపుడు పక్షు
లెల్ల గూండ్లకుఁ జేరునో ? ♦ యెపుడు మింట
నెఱ్ఱగాఁ దోఁచుచుండునో, ♦ యెపుడు రేయి
యరుగుదెంచునో, తారయు ♦ నప్పుడపుడె

చందమామను జూచెదు ♦ సంభ్రమమున
నింగి నిరువంకలను దొంగి ♦ తొంగి చూచు;
వెన్నెలబయళ్లలో నాట ♦ లన్ననామె
కెంతయో ప్రీతిగావున ♦ నెపుడు చంద
మామరాకయె గోరు నె ♦ మ్మనమునందు
గోరి తనయాడువారితోఁ ♦ జేరి తార
యాడుకొనుఁ జందమామ యు ♦ న్నన్నినాళ్లు.
సంజచీఁకటిరాత్రులఁ ♦ జందమామ
రాకఁ గోరుచు నామె త ♦ దేకదృష్టిఁ
గాచికొని యున్న నిద్దుర ♦ కన్నుఁగప్పి
నందులకుఁ దార నెవ్వ రే ♦ మందు రప్పుడు?
పోరువెట్టెడిబిడ్డల ♦ నూఱడింపఁ
జిన్నపిల్లల కాటలఁ ♦ జెలిమి నింప,
యువజనంబుల కానంద ♦ ముద్ధరింప
మంచిమందుగదా చంద ♦ మామ యిందు.
అరసిచూడంగ నీడుజో ♦ డైనవగుచు
భువి మనోజ్ఞంబులైన వ ♦ స్తువులు రెండె
వలపుఁజిలికెడు ప్రియురాలి ♦ వదన మొకటి
మదిఁగరంచు పున్నమచంద ♦ మామ యొకటి.
అల్లదిగో! కన్ను మలపి మీ ♦ రరయుఁడిపుడు

మినుకుమినుకను చుక్కల ♦ మెఱయుచుండు
రమ్యతరమైన నీలాంబ ♦ రంబునందు
చల్లగాఁ గూరుచున్నాఁడు ♦ చందమామ.
పొడుపునెలనాఁ డొసంగిన ♦ పోఁగులెల్ల
నెత్తికొని వెండిపూఁతఁబూ ♦ యించె నేమొ
చందమామకు నునువెండి ♦ జాలరుండె
నక్షు లరమోడ్చి కనుఁగొనుఁ ♦ డల్లయదిగో!
బాలికామణుల్ వెన్నెల ♦ వత్తు లనియుఁ
ప్రౌఢలగు సుందరులు నెల ♦ వంకలనియు
వనితలందఱుఁ జందురు ♦ వంకలనియు
ననెదరవి చందమామఁ బుఁ ♦ ట్టినవికావొ
సరిగఁ బదియేనుదినములు ♦ చందమామ
క్రమముగా సంజకే వచ్చుఁ ♦ గాని, వెనుక
నొకట నాలస్యముగ వచ్చు ♦ చుండియుండి
యేమునిద్రించుదాఁకరాఁ ♦ డేమొ తుదకు?
ఆఁడుబిడ్డ లొప్పులకుప్ప ♦ లాడువేళ
గల్లుగల్లనునద్దాల ♦ గాజులందు
నిలిచి కన్నుల మిఱుమిట్లు ♦ గొలుపుచుండు
చందమామకు నదియేమి ♦ సంబరంబొ?
ఆటసందడిలో నున్న ♦ యట్టివేళ

చెల్లకొమ్మలపందుల ♦ చెంతఁజేరి
యూరినచిగుళ్లలో మంచు ♦ నీరు వోసి
యెన్నియోముత్తియములఁ గా ♦ యించుచుండు.
ఆటలో నోడిపోయిన ♦ యట్టివారిఁ
దెల్లవోయినవారంచుఁ ♦ దెప్పఁబోవ
చిన్ని వెన్నెల నెల్లరఁ ♦ జిన్నపుచ్చి
తెల్లవోయినవారలఁ ♦ దెలియనీఁడు.
కొండపై నెన్నిచుక్కలో ♦ నిండియుండ
దినమునకు నొక్కచుక్కతోఁ ♦ దిరుగుఁగాని
"యాఁడుకొనరార! జాబిల్లి!" ♦ యనుచుఁ బిల్ల
లెంత పిలిచిన దిగిరాఁడు ♦ దేమి భయమొ!
సరిగ లేఁజిగురాకుల ♦ సందులందు
నెన్నియో వెండిపూలఁ బూ ♦ యించుచుండఁ
గనుమలపి చూడ మింటికిఁ ♦ గంటి కొకట
వెండితీఁగ లెన్నెన్నొ క ♦ ల్పించుచుండు.
అంటఁగా ముట్టఁగా రాని ♦ యట్టిచోట
నిలిచి దాఁగిలిమూఁతల ♦ నెఱపుఁగాని
యీడుజోడైనవారితో ♦ నాడుకొనఁగ
జతలుగూడఁ డిదేమొకో ♦ చందమామ.
ఒక్కమాటుగఁ దెరచాఁటు ♦ నుండివచ్చు

భామవేషంబులె మబ్బు ♦ పక్కనుండి
చటుకుకను వచ్చుచుండు నీ ♦ చందమామ
యీపటికి నింతియొయ్యార ♦ మెందుకోటకో ?
చందమామ యదేమొ కా ♦ సారవారి
ఘోరములలోన మాటికిఁ ♦ దూరుచుండు?
సంఋచితిమి కవితావేశ ♦ పరవశతను
కలధుగా యుట వలపించు ♦ కలువకన్నె !
తుమ్మెదలఁ గాంచి గీతమా ♦ ధుర్య మెంచు
మల్లెపూవులఁ గలవరి ♦ మళవముఁ గాంచు
నాయునందనుతోఁ జేయి ♦ చేయిగలపు
సరససుకుమారబలుఁడుమా ♦ చందమామ!
నిండుగా నొక్కనాఁడు గా ♦ న్పించినంత
నెవరిదృష్టులు తాఁకునో ♦ యేమొకాని
నాఁడునాఁటికిఁ గృశియించి ♦ పాడిదప్పి
తిరిగి నెలనాళ్లదాఁకను ♦ తేరుకొనఁడు.
ఎలమి నంతఃపురంబుల ♦ కేగయుఁ బ్రాఁకి
ముంగిటి గవాక్షములఁ దొంగి ♦ తొంగి చూచుఁ
దేరి చూచిన మిన్నెక్కి ♦ కూరుచుండుఁ
దుందుడుకుబాలకుఁడు గాఁడె ♦ చందమామ ?
లలితకరకిరణముల జా ♦ లంబులల్లుఁ

దోయనిధివీచికలలోనఁ ♦ దూఁగి యాడు
మబ్బుటోడలపై నెక్కి ♦ మాయ పొంగును
జాలరుల చెల్మిఁగనె నేమొ ♦ చందమామ!
చందమామనుగను టెంత ♦ సంబరంబొ
సలిలకలశంబు చెప్పఁగాఁ ♦ జాలకున్నఁ
బొడగనినమాత్ర నుప్పొంగి ♦ పోవుచున్న
కలశవారాశిఁ గనియైనఁ ♦ దెలిసికొనుఁడు.
తెల్లనగు కాగితముమీఁదఁ ♦ దిరిగితిరిగి
కలము గంతులువేయంగఁ ♦ గలదుగాని
నల్లనగు నింగి నల్లన ♦ నడచుచున్న
చందమామను వ్రాసి మె ♦ ప్పొందగలమె?

ప్రభాతవాతము.

చ. మముఁ బరమార్థమైన యొక
మాట వచింపఁగఁ గోరెదు నిత్యస
త్యమునకుఁ జేరువైనదియొ?
స్వానుభవంబున కూఁతమైనదో?
క్రమముగ మాకెతోఁచెదుఁ; బ
రాకునన్నైనఁ బ్రభాతవాతపో
తము నెద నమ్మరాదనెడి
తత్త్వమె బోధయొనర్తు మిఱ్ఱ్యోడన్.

చ. మనమునఁ బక్షపాతమును
మాని వచింపుఁడు మీరె; యేకతం
బున యువదంపతుల్ నిదుర
వోవుచునుండఁగఁ దట్టి లేపఁగా
దనకుఁ బనేమి? యిట్లుకల
దా? యిది సిగ్గులచేటుగాదె? యే
మనఁదగు నీప్రభాతసమ
యాగతధూర్తసమీరడింభకున్!

సీ. జలతరంగముల ను ♦ య్యాలలూఁగి నట్లుండి
తఱివేచి చలువలఁ ♦ దస్కరించు
సరసిరిమొగ్గల ♦ నలరించి నట్లుండి
యదనెంచి రజమెల్ల ♦ నపహరించు
లతకూనచెంత మె ♦ ల్లగనున్న యట్లుండి
సమయంబుఁగని చుట్టు ♦ సడలఁ జేయు
ననగొమ్మ నిట్టె యూఁ ♦ చినయట్టులే యుండి
కొంటెయై వలపులఁ ♦ గొల్లపెట్టు
చలువ తెక్కలికాఁడు, ర ♦ జంపుదొంగ,
పైఁడిపచ్చెఁడు! తావుల ♦ బందగాఁడు,
పాంతరనిలార్భకుఁడు తడి ♦ పాత గొంతు
కోఁతగాఁ డాతనిని నమ్మఁ ♦ గూడ దెపుడు.

ఆత్మసఖుఁడు.

ఎప్పుడు నీవెంటఁ దిరుగువా • రెందఱున్న
వారలందఱు మిత్రులు • గారునీకు
వారిపరిహాసములు, ప్రియ • భాషణములు
పొగడికలు గాలితోఁ గూడఁ • బోవుచుండు.

ఆటపాటలకును గోటు • నీటులకును
వింతలకు వేడియములకు • విందులకును
నెన్నినాళ్లీవు ధనము వ్య • యింపఁగలవో
యన్నినాళ్లును వారు నీ • కాత్మసఖులె.

ఈవిలోనైన విందుల • నిడుటనైన
కొందవయించుక నీయెడ • నొదవెనేని
దినదినమునిన్నుఁ గనవచ్చు • ఘనుల దేమొ
యేఁడునకునైన దర్శన • మీయ రేరు.

భయమొ, బాంధవ్యమో, మత • పరిచయంబొ
కారణంబుగఁ గలిగిన • కలయికలకు
సమయముంబట్టి మార్పులు • జరగుచుండుఁ
గాని మైత్రిత్వమట్టిది • కాదుకాదు.

సహజధర్మంబు చేసినన్న ♦ చనవుఁ జూపు
సత్కులాచారమున భార్య ♦ సరసమెలఁగు
వృత్తిధర్మంబున భటుండు ♦ వేఁడికొలుచు
నంతమాత్రన మిత్రుఁడ ♦ మనఁగరాదు.

అనిశమానంద దాయక ♦ మైనయట్టి
నీదుభాగ్యంబుతోఁ గూడ ♦ నీప్రియులును
పూర్వపరిచితులుంగూడఁ ♦ బోవుచుంద్రు
ప్రొద్దుతోఁగూడ వెల్తురుల్ ♦ పోవునట్లు.

కలిమి లేములయందొక్క ♦ గతిఁ జరించి
కష్టసుఖములలోన భా ♦ గంబుగొనుచు
కష్టమైనను హితమును ♦ గఱపుచుండు
వాఁడెసుమ్ము నిజమ్ము నీ " ప్రాణసఖుఁడు.

ఆత్మబంధులు బాసి యి ♦ ల్లాలు రోసి
పొరుగువారలు తలుపులు ♦ మూసినపుడు
దివ్వెతోఁ గూడనున్నట్టి ♦ తేజువోలె
నెవఁడు నినుబాయఁడతఁడె నీ ♦ యిష్టసఖుఁడు.

పేదవడిపోయి యాఁకలి ♦ చేఁ దపించి
దిక్కులేనియవస్థలోఁ ♦ జిక్కినపుడు
చేఁతనైనంత సాయంబు ♦ చేసి యెవఁడు
నీకుఁదోడగు నాతఁడే ♦ నీసఖుండు.

ధనమునకుఁగాక నీదుమొ • ప్పునకుఁ గాక
కీర్తికింగాక పరిత్యు • పకృతికిఁ గాక
చిత్తశుద్ధిగనీకు మే • ల్సేయునెవఁడు
నిజముగాఁ జూడనాతఁడే • నీసఖుండు.

ఎవనిచిత్తంబు నీచిత్త • మేకమగునొ
ఎవనిజీవంబు నీజీవ • మేకమగునొ
యెవనివృత్తంబునీవృత్త • మేకమగునొ
యాతఁడేసుమ్ము నమ్మునీ • యాత్మసఖుండు.

నిన్న, నేఁడు, ఱేపు.

——

సంతసంబో, విచారమో, ♦ సంభవించు
సుఖమొ, కష్టంబొ మఱినీవు ♦ చూడలేని
దాని, నీజన్మమున నింక ♦ రానిదాని
నీవు గాంచితి వెప్పుడు ? ♦ నిన్న ! నిన్న !
నీవు పోయెడుత్రోవలో ♦ నీయదృష్ట
దేవతయభీష్టఫలములం ♦ దించుచుండ
నాఁగి నేవేగముగ వాని ♦ నందికొనఁగ
నెపుడు కోరెదవీవు? నేఁ ♦ డేగదయ్య !
కాని, యాదేవి విముఖయై ♦ కానిపించి
ముందు రాఁబోవు నీకష్ట ♦ ములను దెలుప
నట్టికష్టంబులెల్ల నీ ♦ వనుభవింప
వలసినప్పుడు ఱేపుగా ♦ వలయు నీకు.

పుణ్యమో పాపమో నీవు ♦ పూనుకొన్న
యొక్క కార్యంబు నెఱవేర్చు ♦ చున్నయపుడు
మంచిచెడ్డలఁగూర్చి యో ♦ చించు టెపుడు?
తెలివిగలదేని నిన్నటి ♦ దినమునందె.

అపకృతియొనర్చి నీకుఁ దా ♦ నపల నెఱిఁగి
సిగ్గుపడుచుఁ బశ్చాత్తాప ♦ చిత్తవృత్తి
దీనుఁడై వేఁడుకొనుచున్న ♦ వానితప్పు
నీవు క్షమియింపఁదగినది ♦ నేఁడె నేఁడె!
గురుతరక్రోధవశమున ♦ నొరునిఁగీడు
పఱచి నీతప్పు నీవుగా ♦ నెఱిఁగినపుడు
వానిక్షమియింపఁ గోరఁగా ♦ వలసెనేని
నీకు సమయంబు జేపట్టి ♦ దాఁక లేదు.
ఒరులకడ దాఁచికొన్నదో ♦ యొరులవలన
రావలసియున్న యట్టిదో ♦ కావలసిన
నవసరంబైనయపుడు నీ ♦ కందఁ బోదు
తెచ్చికొనఁదగు నిన్నటి ♦ దినమునందె.
తీరుపుంగాంచి ధనము తే ♦ తెమ్మటంచు
నప్పులిచ్చినయతఁడు ని ♦ న్నడ్డగించి
తీవరంబునుజూపి వే ♦ ధించెనేని
నిలువఁబడి తీర్పఁదగు నీవు ♦ నేఁటిదినమె.
సాక్షి లేకయొ, కాలదో ♦ షంబుగనియొ
యన్యుకడ నీవు తెచ్చుకొ ♦ న్నట్టి ఋణము
పరికృతశాసనమునఁ గొట్టు ♦ వడినదైన
మానదది; తీర్పవలయు జే ♦ పైనఁగాని

నేఁడు ఱేపటికింజూడ • నిన్నయగును
ఱేపు నేఁడగుచుండును • ఱేపటికిని
నిన్న, నేఁడు, ఱేపనుకాల • మెన్నివేల
యేండ్లనుండియు నొకరీతి • నేగుచుండె.

రాజభక్తి.

క. శ్రీయాదవకులభూషణుఁ
డై యొప్పెడు కుంతిభోజుఁ ♦ డను రాజు ప్రభు
త్వాయత మహిమాన్వితసు
శ్రీయుతుఁడై వెలయు సుప్ర ♦ సిద్ధుండగుచున్.

గీ. అతని తనుజాత సకలగు ♦ ణాభ్యుపేత
ప్రథ యనఁగఁ గుంతి యనఁగను ♦ వెలయుచుండు
నా సతీమణి కభ్యాగ ♦ తార్చనమున
నతిథి గురుపూజలందుఁ బ్రి ♦ యంబు ఘనము.

క. ఆసాధ్వీరత్నము దు
ర్వాసోముని మంత్రమహిమ ♦ భాస్కరుకరుణం
జేసి కనియెఁ గన్యాత్వం
బోసరిలకమున్నె తనయు ♦ నొక్కని ననఘున్.

గీ. గోలతనమునఁ దానట్లు ♦ గోరికొనఁగ
దినమణి యొసంగినట్టినం ♦ దనుని వలన
నాభిజాత్యంబు రూపటై ♦ నంచు వగచు
నామెఁ గని భాస్కరుండు ద ♦ యాళుఁ డగుచు.

గీ. కన్యకాత్వంబు దూష్యంబు ♦ గాకయుండ
వరము పంగిన సూఱడి ♦ తరుణియంతెఁ
దామరాకుల దొన్నెలోఁ ♦ దనయునునిచి
గంగలోపల విడిచె దుః ♦ ఖంబుతోడ.

క. ఆవెనుకఁ గొంతకాలము
పోవఁగ నాసాధ్వి పాండు ♦ భూపాలునకున్
దేవియయి కనియెఁ దనయులఁ
బావనులను ధర్మభీమ ♦ పార్థులఁ బరుసన్.

గీ. గంగలో నిద్ద నెత్తురు ♦ కందు కొట్టి
కొనుచుఁ బోవంగ సూతుఁడో ♦ క్కరుఁడు గాంచె
సహజకుండల భాసితు ♦ మహిత తేజుఁ
గనులు మిఱుమిట్లుగొని మది ♦ కలుకుమనఁగ.

గీ. పెన్నిధింగనుఁగొన్నట్టి ♦ పేదవోలె
తా నపుత్త్రకుఁ డగుట నా ♦ కూన నెత్తి
పరుగుపరుగున నింటికి ♦ నరిగి తనదు
వనితకిడి ప్రేమమునఁ బెంచి ♦ కొనుచునుండె.

గీ. కర్ణుఁడనుచు నామ ♦ కరణంబుఁ గావించి
బిడ్డకాలుకిందఁ ♦ బెట్టనీక
యలరఁ జేయుచుండఁ ♦ దొలిపక్క నెలవోలె
దినదినాభివృద్ధి ♦ గనియె నతఁడు.

గీ. సూతపుత్త్రుఁడయ్యు • సుక్షత్త్రియకుమార
వరులనెల్ల మించి • వరలు ననుచు
లలిత కవచకుండ • లములఁ గన్గొనిజను
లబ్రిమొంద నాతఁ • డలరుచుండు.

గీ. పాండుభూపాలువెనుక న • ప్పాండవులను
దనసుతుల నేకరీతిగాఁ • జనిచికొనుచుఁ
గురువిభుఁడు వారలకుధను • ర్గురునివలనఁ
జేర్మి ధనురాగమంబు నే • ర్పించుచుండె.

క. ధృతరాష్ట్రుని తనయుండు
ద్ధతుఁడగు దుర్యోధనునకు • నాకర్ణునకున్
బ్రతికిన బ్రతుకుట, మృతిఁగన
మృతిఁజెందెదు నంతపాటి • మిత్రిగ్గ గ్గన్.

గీ. అతఁడు సూతుఁడు నేరాజు • ననెడిభేద
మొక్కయింతయు లేక దు • ర్యోధనుండు
కర్ణుఁగూడ సహాధ్యాయి • గానొనర్చె
ప్రభుఁడుతలఁచినఁ దీరని • పనులుగలవె?

గీ. అన్నదమ్ములకును బిడ్డ • లైనయట్టి
పాండవులకుఁ గౌరవులకు • బాల్యమాది
నాటలందుసైతము వైర • మగుచునుండె
భీమబలుఁడై మెలంగెడు • భీమువలన.

క. అట్టియెడ నాంగ్లికేయుని
పట్టికిం దాఁజేయుబోడు • వాదోడగుచున్
నెట్టన విశ్వాసము చూ
పట్టె మొగముఁ గర్ణుఁ డనిక • భక్తిపరుండై.

క. విలువిద్య నొండొరులకుం
గలభేదముఁ దెలియఁ బార్థ • కర్ణులఁ జేరం
బిలిచి గురుఁడు మీశక్తుల
వెలయింపుండనఁ గనలి • భీముండతన్.

క. సూతసుతుఁడు సత్కులసం
భూతుండగు క్షత్రియోత్త • మునితో నెనయై
పోతరమున నస్త్రకళా
చాతుర్యముఁ జూపుటార్య • సమ్మతమగునే?

గీ. అనివచింప దుర్యోధనుఁ • డంగరాజ్య
మితని కొసఁగితి రాజయ్యె • నింతనుండి
యని కిరీటంబు గొడుగుఁ గ • ర్ణున కొసంగి
ప్రభుకుమారులలోపలఁ • బ్రభుని జేసె.

గీ. అస్త్రవిద్యాప్రదర్శన • మందు నాఁడు
కర్ణపార్థు లొండొరులను • గడచుకతన
కర్ణసాహాయ్యమే తన • కార్యసిద్ధి
నొసఁగు నని నమ్మియుండెడు • దుర్యోధనుండు.

గీ. బాల్యమాది పాండవులతో • వైరమగుట
నొక్కసమయంబునందు దు • ర్యోధనుండు
శకునిధర్మజులకును జూ • దంబుఁగూర్చి
యనఘులగువారి రాజ్యంబు • నాక్రమించి.

గీ. వనమునకునేగి ద్వాదశా • బ్దములుగడుప
నూరనజ్ఞాతవాసంబు • నొక్కయేఁడు
గడుప వారల నొప్పించి • వెడల నడచి
కృత్రిమపథానువర్తి దు • ష్కీర్తి దాల్చె.

గీ. పాండవులు దానునేకగ • ర్భస్థులగుట
తెలిసియుండియు వారింప • వలఁతియయ్యు
తన్నుమన్నించునృపతి చి • త్తంబుకతన
నంగపతి పోయెఁగాని వ • లదనకయుండె.

క. తమ్మునటెఁగి పోరుచునృపుచి
త్తమ్మునకున్ వచ్చిమెలఁగు • తఱి తమతమవి
త్తమ్ములఁ, దమ్ములఁ, దమ్ముల
నిమ్ముల విడనాడికొనెద • రిద్ధచరిత్రుల్.

క. తఱచినకొలందిఁ గర్ణుని
చరితంబున రాజభక్తి • సంపన్నతయున్
గురుతరధీబలతేజ
స్స్ఫురణంబును దోఁచుచుండుఁ•బూర్ణముగాఁగన్.

గీ. ఘనులు కాననవాసాది ♦ కంబుఁ దీర్చి
పాండుసుతులుదుర్యోధను ♦ పాలి కొకట
రాజ్యభాగంబునుం గోరి ♦ రాయబార
మొల్ల పసుదేవనందను ♦ నంపినపుడు.

క. సంధి కుదురంగనీక మ
దాంధత దుర్యోధనుండు ♦ హరి శ్రీకృష్ణున్
బంధింపఁ దలఁప నాగ
ర్వాంధునియూనతిని పోవఁ ♦ డా కర్ణుండున్

క. కౌరవపాండవులకుఁ గల
వైరము వారింప వలను ♦ పడకుండుటచే
శౌరి చనుచుండి కర్ణునిఁ
జేరిపలికె మృదులమధుర ♦ శీతలఫణితిన్.

క. బావా! సూతసుతుఁడ వని
నీవనుకొనుచుంటి వేమొ ♦ నిజముగఁ గుంతీ
దేవితనయుఁడవు భారత
భూవరుడవు ధర్మరాజ ♦ పూజ్యుఁడవు సుమీ!

గీ. అగ్రజుఁడవౌట నీవు రా ♦ జ్యంబు గొనుము
వలచు ద్రౌపది యాఱవ ♦ పరుస నిన్ను
నఖిలరాజన్యమణులు ని ♦ న్నాశ్రయింతు
రితరులనుగొల్చి బ్రదుక నీ ♦ కేలయయ్య?

గీ. మాత్స్యయాదవపాంచాల ♦ మనుజపతులు
నీపనుపు సేయ నిరతంబు ♦ నిన్నుఁ గొలుచు
ధర్మరాజాదులకడఁ బె ♦ త్తనముఁ దాల్చి
నీదొరతనంబు నెమ్మియు ♦ నెఱపుమయ్య.

క. అనవుడు శ్రీకృష్ణా! నా
జననం బెఱుఁగుదును; ధర్మ ♦ జప్రముఖులు నా
యనుజులగు టెఱుంగుదు; నై
నను గురుపతి నెట్లు విడుతు ♦ నమ్మినప్రభునిన్?

క. నన్నెఱుఁగరు కౌంతేయులు;
కన్నెరికమునందె కుంతి ♦ కని విడిచెను న
న్నన్న నగరే యేమని మీ
యన్న ననుచుఁ జేరువాఁడ ♦ నా పాండవులన్.

క. జననీజనకులకంటెను,
ననుజన్ములకంటె, బాంధ ♦ వావళికంటెన్,
ననుఁ బెద్దఁ జేసి దుర్యో
ధనుఁ డింతటివానిఁ జేసె ♦ దయదైవారన్.

గీ. అంతియే కాక పార్థునే ♦ నొంతు ననుచు
నమ్మియున్నాఁడు దుర్యోధ ♦ నప్రభుండు
అట్టి యేలిక విడిచి మీ ♦ యన్న ననుచుఁ
బాండవులతోడఁ జేరుటే ♦ పాటికీర్తి?

గీ. ధర్మజుఁడు చక్రవర్తి కాఁ ♦ దగినవాఁడు
అన్నగా నన్నెఱింగిన ♦ నట్టిపదవి
నతఁడు గోరఁడుగాన నె ♦ ట్లైనఁ గృష్ణ!
యీరహస్యంబు బయలుగా ♦ నీకుమయ్య!

క. అని వాసుదేవుతోడన్
వినయము గౌరవము దోఁప ♦ విశదపఱచిక్ర
న్నన ననిపెఁ దగిన తెఱఁగున
ఘనమతి కర్ణుండు రాజ ♦ కార్యపరుండై.

క. ఒకనాఁడు కుంతి యొరులెఱుఁ
గకయుండ రహస్యవృత్తి ♦ గంగానది చెం
తకుఁ జని జపయుక్తుని పు
త్రకునింగని సూర్యజపవి ♦ ధానాంతమునన్.

క. తనరాకఁ దెలిపి యాతఁడు
తన తనయుం డగుటఁ దొల్లి ♦ తపనునివలనన్,
జనియించుటాది యాతని
జననకథం దెలిపి నిలుపఁ ♦ జాలనికరుణన్.

క. పరితాపామోదాశ్రువు
లిరుగన్నుల కొనలనుండి ♦ యిరుదెరఁగులుగా
నొరలుచు ననుఁగుకుమారుని
శిరమున్ దమపఁ గవుఁగింటఁ ♦ జేరిచి పలికెన్.

గీ. అకట! సుకృతి ప్రియుండ వీ ♦ వయ్య సూతుఁ
డితఁ డనెడిపేరు మోయ నీ ♦ కేటికయ్య ?
భారతార్ధరాజ్యరమాను ♦ భవము గలుగ
నితరులం గొల్చి బ్రదుక నీ ♦ కేలతండ్రి !

క. ఊరక దాయలపొత్తుం
గోరి దయన్ విడిచి తమ్ము ♦ కుఱ్ఱలతోడన్
వైరముగొని దారుణరణ
ధారణి నెదిరింప నీకు ♦ ధర్మమె చెప్పుమా !

క. అనివగచె గద్గదని
స్వనము గదురఁ గరుణ దోఁప ♦ జనని పలికినన్
విని రాజభక్తిపూరిత
ఘనహృదయుఁడు ధీరుఁడైన ♦ కర్ణుం డనియెన్.

గీ. ఎపుడు కన్నీరు విడుచుచు ♦ నీవు నన్నుఁ
గడుభయంబున విడిచితో ♦ గంగలోన
నాఁడె నీకును నాకు బు ♦ ణంబు దీరెఁ
దనయుఁగ నన్ను నీవింకఁ ♦ దలఁప కమ్మ.

గీ. ఏను పార్థుని ననిలో జ ♦ యింతు ననుచు
నమ్మియున్నాఁడు దుర్యోధ ♦ నప్రభుండు
కర్ణపార్థుల నెవ్వరు ♦ ఘనులొ యనుచుఁ
జూడనున్నారు తక్కిన ♦ జోదులెల్ల.

గీ. తల్లి ! మనసిచ్చి మేలినా ♦ తనిగిదోఁ ప్రి
యెలమిఁ బెంచిన తల్లిదం ♦ డ్రులను మఱచి
క్షత్త్రియోచిత మగుపౌరు ♦ షంబు విడిచి
యెట్లు వచ్చెద నీ యిష్ట ♦ నేసటంచు.

గీ. అతని నేనొంప నాతోడ ♦ నైదుగురము
నతఁడు నన్నొంప నైదుగు ♦ రతనితోడఁ
గాని పార్థకర్ణులు చెలిమిఁ ♦ గనుట, పుత్త్రు
లార్వురుండుటయును కల్గ ♦ దమ్మ యింక!

గీ. పరులఁ జేరితి నని దుఃఖ ♦ పడకు మమ్మ!
సోదరఘ్నునిగా నన్నుఁ ♦ జూడ కమ్మ!
ప్రభుఋణముఁ దీర్పఁగా నొక్క ♦ పార్థుకంటె
దొరకినను పెరతమ్ముల ♦ దును మనమ్మ!

క. అని యనునయమునఁ దల్లిన్
ఘనమతినూరార్చి పంపెఁ గాని ♦ జననికై
తన రాజభక్తి విడువఁడు
ఘనుఁడగు కర్ణుండు; పొగడఁ ♦ గలమే యతనిన్.

క. గరువతనంబున సుస్థిర
తరపౌరుషమందు రాజ ♦ ధర్మమున నిజే
శ్వరభక్తియందు సుగుణా
కరుఁడగు నంగపతిఁ బోలఁ ♦ గలరే యితరుల్?

గీ. ఎల్లప్రియవస్తువులమించు ♦ తల్లిప్రేమ
వరబలంబులమించు సో ♦ దరులతోడు
అన్నిటనుమించు నాభిజా ♦ త్యంపుగరిమ
తృణముగా రాజభక్తి క ♦ ర్పణము జేసె.

గీ. అధిపుమార్గంబు ధర్మబా ♦ హ్య మని యెఱిఁగి,
యనుఁగుఁదమ్ముల కప్రియం ♦ బని యెఱింగి
తనకు గెల్పుట చేకూఱ ♦ దని యెఱింగి
కట్టువడె న స్వామిభక్తికిఁ ♦ గర్ణుఁ డౌర!

గీ. తన్నుఁ గురువృద్ధుఁడెంతయు ♦ ర్ధరథుఁ డన్న
చేరి ద్రోణజుఁ డెప్డు దూ ♦ షించుచున్న
పరులు సూతజుఁ డని యెంత ♦ పలికికొనిన
స్వామిభక్తికై కర్ణుండు ♦ సైచె నహాహా!

గీ. స్యందనము కుంగినను, పార్థు ♦ శరచయంబు
ముంచుకొనుచున్న, నుసురు చ ♦ లించుచున్నఁ
గాని తానెంతధీరుఁడో ♦ కర్ణుఁ డట్టి
సమయముననైన విడువఁడు ♦ స్వామిభక్తి!

గీ. తల్లిపైఁ బ్రేమ; తమ్ములం ♦ దలిప్రియంబు,
కులమునందు గౌరవమును, ♦ కొమరులందు
నలరువాత్సల్యమును, ప్రాణ ♦ మందు నాస
వదలుకొనె నంగపతి రాజ ♦ భక్తికొఱకు.

గురుభక్తి.

క. సూనఫలభరిత తరుయుత
కాననవల్లీమతల్లి • కావాస కిరా
తానీక నేతయై విన
యానతుఁడు హిరణ్యధన్వుఁ • డనునతఁడొప్పున్.

క. ఆయెఱుకు రాజునకు సుగు
ణాయత్తుం డేకలవ్యుఁ • డనునతఁడు సుతుం
డై యుద్భవించె ధర్మము
మేయస్థితి మూర్తిఁదాల్చి • మెలఁగు విధమునన్.

క. ఆసుగుణున కస్త్రకళా
వ్యాసంగమునందుఁ గోర్కి • యగ్గలమగుటం
జేసి సమర్థుండగు గురు
నాసించి చరించుచుండె • నాయాయెడలన్.

క. ధనురాచార్యుఁడు ద్రోణుఁడు
ఘనమతి రాసుతుల కెల్లఁ • గరిపురి నావి
ద్యను నేర్పుచుండె నంచును
విని యాతనికడకుఁ జేరి • వినయానతుఁడై.

గీ. హే గురూత్తమ! నేనొక్క ♦ యెఱుకువాఁడ,
శస్త్రవిద్యార్థినై భవ ♦ దంతికమున
కరుగుదెంచితి శిష్యుఁగా ♦ నరయుమయ్య!
కరుణ నా విద్య నాకును ♦ గఱపుమయ్య!

క. అనవిని ద్రోణాచార్యుం
డనుమానము నొందుచుండ ♦ నట రాకొమరుల్
కని శూద్రున కస్త్రాభ్యా
సనియతి యేమిటికి రాజ ♦ సంతతితోడన్.

క. మఱియాదగాదు రాజుల
కెఱుకు సహాధ్యాయి యగుట ♦ యెందును గలదే?
సరిసరి లే పద పదమని
పరిహాసము చేసి రంత ♦ బాణగురుండున్.

క. వారిమనమెఱిఁగి బోయకు
మారునకుం బ్రియము సెప్పి ♦ మఱి యెక్కడకున్
జేరుము నీకోరిక చే
కూఱకపో దెచట్ల నేని ♦ గుఱిగలదేనిన్.

క. అని యీగతి నాతని సాం
త్వనవచనంబులను దనిపి ♦ పదమన నసఘా!
పనిపినిమొద దయయుంచుం
డని పదములకెఱఁగి యాతఁ ♦ డరుగుచు మదిలో

క. గుఱియున్న నెల్లవిద్యలు
కరగతమౌ ననుచుఁ జెప్పఁ • గాఁబడెనుగదా!
గురువాక్య మింతయొప్పనె?
గుఱియను రెండక్షరములె • గురుమంత్రమగున్.

క. అని కృతనిశ్చయుఁడై యా
ధనురాచార్యు నెదలోనఁ • దలపోయుచు నా
తనిరూపము మృత్తికతో
నొసరించి యనూనభక్తి • యుతుఁడై కడఁకన్

క. ఆవిగ్రహంబె గురువుగ
భావించుచు నస్త్రశాస్త్ర • పద్ధతులెల్లన్
వేవేగమ యభ్యాసము
గావించుచునుండె నతఁడు • గడునిపుణుండై.

క. అమలధనుర్వేదము సాం
గముగా నేర్చికొనె నతఁడు • కలితాభ్యాస
క్రమమున, గుఱిగల్గినచో
విమలమతుల కందరాని • విద్యలుగలవే ?

ద్రోణశిష్యులందు • దొడ్డవాఁడని పేరు
నొందియున్నపార్థుఁ • డొక్కనాఁడు
విల్లునమ్ములూని • వేఁటాడ వేడ్క నీ
యెఱుకుపాలము • చెంత కేగుదెంచి.

ఆ. ఏకలంబు తన్ను ♦ నెలయించుకొని రాఁగ
వచ్చివచ్చి యొక్క ♦ వాఁడితూపు
వింటఁబూన్చి కూల్చు ♦ వెఱపున నేయంగఁ
దప్పిపోయి పంది ♦ తాఱుటయును.

అ. తఱిమికొనుచుఁ బోవు ♦ తఱి నేకలవ్యుండు
దానిఁగాంచి చేతి ♦ ధనువునెత్తి
మొగమునాటి పుచ్ఛ ♦ మున దూఱి పోవంగ
నాటు శరము లొక్క ♦ దారి నేయ.

గీ. అట్టిశరలాఘవంబును ♦ కబ్రిమంది
యిట్టులేసిన ధన్వి తా ♦ నెవ్వఁడొక్కొ?
యనుచు నెంచుచు నాదారి నల్లనల్ల
నరిగి యందొక్క ధారుణీ ♦ ధరము చెంత.

క. ఘనశస్త్రాస్త్రంబులసా
ధన చేసెడు నేకలవ్యు ♦ దరిఁ జేరి నయం
బున నీవెవ్వండని య
ర్జునుఁడడుగ హిరణ్యధన్వు ♦ సుతుఁడిట్లనియెన్.

క. అనఘా! నే ద్రోణాచా
ర్యుని శిష్యుఁడ నర్జునకుఁడ ♦ నోపికతోడన్
ధనురాచార్యుని కరుణ
మ్మున ధనురాగమరహస్య ♦ ముల నేరిచితిన్.

క. అనవిని సముచితగతి నా
తని వీడ్కొని యర్జునుండు ♦ తనగృహమునకుం
జనుదెంచి మదిగలంగఁగ
ధనురాచార్యుకడ కేగి ♦ తనికినవగతోన్.

క. నీయట్టిధన్వి జగమున
నేమెడ లేకుండునట్టు ♦ లేఁ జేసెదనం
చోయనఘ! బాసఁ జేసితి,
వాయమగునె తావకీన ♦ వచనం బెప్పుడున్.

క. నేఁటికి విలువిద్యను గడు
మేటిని గనుఁగొంటి నన్ను ♦ మించినవాఁ డా
పాటిప్రవీణుని జూడము
పోటుమగలమూఁడులోక ♦ ములనేమెడలన్.

గీ. అతఁడెఱుకు భవచ్ఛిష్యుఁ ♦ డఁటమహాత్మ!
యనుచుఁ దాఁగన్నయంతవ ♦ ట్టును దెలుపఁగ
ద్రోణుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁడై ♦ తొంటివృత్త
మెఱిఁగి పార్థునితో వని ♦ కేగుదేర.

గీ. ఏకలవ్యుండు గురునక ♦ నేకవిధులఁ
బ్రణతులొనరించి పూజించి ♦ భక్తి మించి
హేగురూత్తమ! తావకా ♦ హీనకరుణ
వెలయుశిష్యుని నన్ను భా ♦ వింపుమయ్య!

క. ఏనును నాకుఁ బ్రియంబగు
నీనిఖిలాస్త్రములు ధరము • లీవనసీమల్
మానితవర్తన! నీకున
దీనము, భవదిష్టమెద్ది? • తెలుపుమనంగన్.

క. దక్షిణకరశోభితమై
యక్షయశక్తిం దనర్చు • నాబొటవ్రేలిన్
దక్షిణగా నిమ్మన వాఁ
డాక్షణము యొసంగె దాని • నంచితభక్తిన్.

గీ. దివ్యభక్తిని దేని సాధింపఁగలిగె
నట్టిశక్తికి నాధార • మగుచు నలరు
దక్షిణాంగుష్ఠమే గురు • దక్షిణముగ
నేకలవ్యుండుగా కొరు • లీయఁగలరె?

గీ. వసుధ నేకవీరుండని • వన్నెకెక్కె
నెవ్వఁడా పార్థుఁడాతని • యిష్టగురుఁడుఁ
దన్ను నర్థింపఁ గలమహ • త్త్వంబుగన్న
యేకలవ్యుని గురుభక్తి • నెంచఁదరమె?

క. గురుభక్తి కళారత్నా
కరతరణము దివ్యజీవి • కావరణంబున్
గురుభక్తి గలుగువారల
కరుదే సకలార్థసిద్ధి • యగుట ధరిత్రిన్.

మక్షికము.

క. నీవెప్పుడేదో పనికే
పోవుదు విపుడేమొ దాహ ♦ ముంగొని నాతోఁ
ద్రావగ వేఁడుకపడుచు
న్నావో? మక్షికమ! రమ్ము ♦ నాచెంగటికిన్.

క. త్రాగుము నాతో; నేనెటు
త్రాగిన నటు త్రాగుమిా! స్వ ♦ తంత్రతతోడన్
నాగిన్నె దరికి రమ్మిా!
యీగవ్యము చప్పరింపు ♦ మిా! మెలమెల్లన్.

క. నీమనసు వచ్చినట్లుగ
నీమనుగడ సార్థకముగ ♦ నెఱపఁగ వలదే!
యేమున్నది జీవితపరి
ణామము క్షణకాలికము క్ష ♦ ణక్షీణమె కా!

క. అరయఁగ నీ జీవితమును
మఱి నాజీవితము నొక్క ♦ మాదిరిగానే
పరుగిడుచు నున్నయవి స
త్వరముగఁ దమయంత్యదశలఁ ♦ బడయుటకొఱకున్.

భాగ్యము.

ఎట్టులుండునో నాభాగ్య ♦ మెల్లియును మం
గాంచనెంచుట నాపని ♦ కాదుకాదు
నేనునను దాఁటిపో లేదు ♦ నేఁకటంచు
నవగతంబగుచుండె నా ♦ కదియెచాలు.
మృత్యువాక వేళ నద్దము ♦ రేయినాఁడు
నెత్తురుహరించి శ్వాసల ♦ నిలుపనిమ్ము
నేనునాలోని మేలి ని ♦ ధానమునకు
నేకరణినైన నఁగన్గొను ♦ గాకపోను.
కనఁబడకపోవు భాగ్యమా! ♦ కరఁగిపోవు
కనకమా! యూరకేపోవు ♦ ఘనసుఖపదమ!
మెఱపిపోయెడు రత్నమా ♦ మీకు నెల్ల
తెక్కులున్నవటంచు నె ♦ ఱింగియుంటి.
నెగిరిపోయెడు పక్షంబు ♦ లెఱుఁగఁబడియె
నట్టి తెక్కార్చుచును మాయ ♦ మాదురిట్టి
నిట్టివస్తులఁ గాంచుచు ♦ నెప్పటికిని
గూడ నావనిభావించు ♦ వాఁడఁగాను.

ఈప్రపంచకమే వాని ♦ నిచ్చెఁగాన
వానినెల్లను దానెపు ♦ డైన సిరియె
వెండిగైకొననిముక్తి పో ♦ విడువనిముక్తి
కాని నాపెన్నిధిని జేర ♦ నైనఁగలదె?
నేనునాయాత్మఁ జూడఁగా ♦ నేర్చినపుడు
నన్ను నేఁబూర్ణముగఁ గనుఁ ♦ గొన్నయపుడు
నేను నాలోన నానంద ♦ మూనునపుడు
నేనెనారాజ్యమై యుందు ♦ నిశ్చయముగ.

యద్దృశ్యం తన్నశ్యం.

ముద్దులొలికించు చిన్నరులో ♦ మొగ్గవోలె
దాఫులను జిమ్మెడు గులాబి ♦ ఘాఘుపగిది
పగటియందుఁ బ్రభాతసం ♦ పత్తికరణి
నక్షులనుదన్ను నుద యూరు ♦ గొర్కు పట్లు
పాటపాడుచు నెగిరెడు ♦ పక్షిమాదిరి
నల్లనల్లన నీఁదురా ♦ యంచకైతిఁ
దానములఁ బాడు వల్లకీ ♦ తంత్రిలీల
విశ్వమంతట నలమిన ♦ వెలుఁగుపోల్కి
లలితపరిమళ మలయూని ♦ లంబలాగు
తొలుకరింపోఁచు శాద్వల ♦ తలమువలెను
కడఁగి క్రొత్తగ మొదలిడ్డ ♦ కథకయిపడి
మలయుమించులఁ దగు మేఘ ♦ మాలభాతిఁ
బుట్టి, కనువిచ్చి, పురిటింటఁ ♦ బొలుపుదెలిపి
చిన్ని నెమ్మేని నిగ్గులఁ ♦ జెంగలించి
ప్రక్కలల్లార్చి, ఊఁ, యని ♦ నిక్కినిక్కి,
తప్పటడుగులఁదాఁటి తా ♦ తాయటంచు

ముద్దుమాటలఁ బాటల • మురుపుసూపి
శరణమున రత్నదీపమై • జన్వనంబుఁ
గాంచి, కులమెల్లఁ దనలోనఁ • గలుపుకొనుచు
జీవయాత్రకు నూతన • స్ఫూర్తిఁ గూర్చి
సంతతులతోడ మెఱయుచు • సంతతంబు
మూఁగి లోకానుభవము త • న్మరించుకొనఁగ
జగతి నలరారుచున్నది • జనుఁడుఁ గూడఁ;——
గాని, యోచింపఁ బ్రకృతిసం • కలనములను
ధాత్రీతలంబునఁ దోఁచు నై • జంబుగలుగు
సకలమైన చరాచర • సంహతికిని
భవము నాశంబుఁ గూడఁ ద • ప్పనివె సుమ్ము!
మొగ్గ విడిపోవును, గులాబి • పుష్పవాఁడుఁ;
గాంచుచుండఁగనె ప్రభాత • కాలమేగు;
నరుణబింబంబు పడమట • నస్తమించు;
మఱియు విహగంబు గిరగిరఁ • దిరిగి పడును;
ఈదురాయంచ మృతిదరి • కేగియాఁగు;
స్వరములొలయించు తంతువు • సాగితునియు;
వెలుఁగ గగిరిపోవుఁ; బరిమళా • నిలమునడఁగు
నెండచే లేఁతపచ్చిక • యెండిపోవుఁ;
గ్రమముగాఁ దుదముట్టును • కథయుఁ గూడ;

మాయమగు నంతలో మేఘ ♦ మాలికయును;
కూరుచుండెడు మనుజుండుఁ ♦ గూడఁజచ్చు.
చావుపుట్టువు లవధులు ♦ జీవితమున
కట్టిజీవిత మొకస్వప్న ♦ మట్టిదగును;
జనన మారసిచూడ ని ♦ చ్చటికి మొదలు,
చావుఁ దలపోసి తెలియ ని ♦ చ్చటికి మొదలు,
భూతపంచకమనియెడు ♦ పోగులెల్లఁ
దడవిపురివెట్టి కూర్చిన ♦ త్రాడుగంటి
దగునుజీవంబు? క్రమముగా ♦ నట్టె నాగి
బిగిసి బిగ్గరగా నాఁగి ♦ తెగునుతుదకు.
కానదృష్టంబు నష్టమన్ ♦ గణనఁజేసి
కొనియదృష్టంబునే దైవ ♦ మనిరి బుధులు.

—

ముద్దరాలు.

"తెల్లనగు పత్త్రములమీఁద • నల్లగల్వ
లెవరు చల్లినారే ?" యని • యెంతొ వింత
ముద్దరా లనుచున్నది • ముచ్చటపడి
కలము బావ యటంచురా • గరితలార !
ముగుద మొగమింత చేసికో • నగెద కేల ?
బావ యే చెయ్వులో దిగఁ • బడెనొ గాని
మంచిపూవులఁ గోయఁడు • కొంచెమైనఁ
గొప్పులోఁ బెట్టుకోరాని • కోమలములె ?

ముద్దరాలు.

మానసుబడి పెంచుకొనుచున్న ♦ మల్లెతీఁగ
మొగ్గఁ దొడిగిన దని మది ♦ ముదము గదురఁ
గులుకునడకల మట్టియల్ ♦ ఘలుకరింపఁ
బసిఁడిచిఱుగజ్జియలు తన్నుఁ ♦ బలుకరింప
అలరుమొగమునఁ జెమ్మట ♦ చిలుకరింప
సొగసుచూపుల దిక్కులు ♦ చూచుకొనుచు
నుపవనంబునఁబడి ముద్దు ♦ లొలుకుచుండఁ
బూఁపజవరాలొకర్తుక ♦ పోవుచుండె.
"అలరు బ్రాయంపుజవరాండ్ర ♦ కందఱకును
వయసునను నామ్యమే కానఁ ♦ బడుచునున్నఁ
బ్రకృతియందు భేదంబె చూ ♦ పట్టుచుండు
నహాహా! విధిసృష్టినైపుణీ ♦ మహిమ మేమొ!
అలరుదండలకై కొంద ♦ ఱాసపడుదు
రాటపాటలకై కొంద ఱనుగమింతు
రలతిచెలిసఖ్యాలకై కొంద ♦ ఱలరుచుందు
రలకరించుట కొకకొంద ♦ ఱనుమతింతుు.
ఒకతె యుపవనభవనమం ♦ దుండఁ గోరు

నొకతె నెలరాలతిన్నియ ♦ నుండఁ గోరు
నొకతె పూవుటీరంబుల ♦ నుండఁ గోరు
నొకతె నిల్వుటద్దముచెంత ♦ నుండఁ గోరు.
వలపునకుమించుసిగ్గున ♦ నలరువారు
సిగ్గునకుమించువలపుచేఁ ♦ జెలఁగువారు
వలపొ? సిగ్గో? యెఱుంగక ♦ వరలువారు
నగుపడుచునుందు రిల ముద్ద ♦ రాండ్రలోన."
ఆయతివ వొప్పుచుండఁ "గో ♦ కో" యటంచుఁ
గోకిలము మావిచివురు మె ♦ క్కుచును గూసె
నపుడెకలకంఠి ప్రియుఁ జేర ♦ నరుగుదెంచెఁ
గాంతకన్నులఁబడె నాపి ♦ కద్వయంబు.
"పట్టపగలె నాథుఁడు తమ్మ ♦ నెట్టఁ బిలువ
నారగింపంగ వచ్చెఁబొ ♦ కాంగినయును;
ఔర! మగ లెంతసాహసు ♦ లైనఁగాని
మగువ తనసిగ్గు విడనాడఁ ♦ దగునె యిట్లు?
ఎవరొ చూచెద రనెడిసి ♦ గ్గెంతసిగ్గు?
ప్రాణవిభుఁ డెంతచనవరి ♦ యైనఁగాని
యప్పు డెంతటిమొంటివా ♦ డైనఁగాని
చెలుతనసిగ్గు తనుదాన ♦ చెరిపికొనునె?
ప్రియునిఁ గన్నెత్తి కేళికా ♦ గృహమునందు

నైనఁ, దమిమించుమాపుల ♦ నైనఁ, బైఁట
చెఱఁ గొంకించుక మాటుగాఁ ♦ జేసియైనఁ
దప్రిపఁ గనంజాల నిలువ్వట ♦ ద్రమాసఁదక్క-
నేనొకర్తుక నున్నప్డు ♦ నేఁడుప్రియుని
చనవునం జేరి యలరింతు ♦ సనిశలంతుఁ
గాని ప్రాణేశ్వరుండు నా ♦ కంటఁ బడినఁ
గ్రిచ్చుకొనునెటనుండియోవచ్చి ♦ సిగ్గు."
అనుచుఁ దలయెత్తి చూడక ♦ యలుకవొందల
మాటునం బడి తనవూఁప ♦ మల్లెతీఁగ
కుదురుకొనియున్న సురపొన్న ♦ గున్నకడకు
నాలతాతన్వి యల్లన ♦ నరుగుచుండ,
వెనుకఁ దూఁగాడుచుండిన ♦ వెలఁదిపైఁట
తలిరుగొమ్మ నొకించుక ♦ తగులుకొనఁగఁ
గాంతుఁ డప్పుడప్డు పట్టుట ♦ కలదుగాన
సిగ్గునఁ దిరిగిచూడదు ♦ చెలువుఁ డనుచు.
చెలువకును కంపమునఁ జిరు ♦ చెమట వొడము
కమ్మతెమ్మెర లొలసెను ♦ గమ్మరించు
మలయపవమానహరికిఁ గొ ♦ మ్మయును దూఁగె
తరుణిపైఁటయుఁ దూఁగెఁ గే ♦ తనమువోల.
అతిపికప్పుడు మరలఁ "గో*" ♦ యని వినఁబడి

యనుఁగుచెలికత్తె నాదంబు ♦ ననుకరించెఁ
దరుణి చెలి వచ్చె నని వెను ♦ దిరిగి చూచె
వెనుక నెవ్వరు లేకుంట ♦ విశద మయ్యె.
కోమలాంగికి నెమ్మది ♦ కుదుటఁ బడియె
మరలఁ "గోకో" యనుచు విన ♦ బడియె నంత
వనజదళలోచనయును ముం ♦ దునకుఁ దిరిగి
మల్లెపందిరికడ సఖీ ♦ మణిని గాంచి
అలరుఁబ్రాయంపుమల్లిక ♦ నాత్మసఖియుఁ
దాను దర్శించి మిగుల సం ♦ తసము నొంద
నెంచి పరుగున వచ్చుచు ♦ నింతలోనె
కొమ్మ భవనమ్మునకు గిరు ♦ క్కున మరలె.
"వలదు వలదాఁగు మాఁగుమో ♦ చెలువ!" యనుచుఁ
"ఇడఁటి నాతోడసు మ్మాన ♦ యిడితి" ననుచు
నెంతగా బ్రతిమాలిన ♦ నింతి వినక
పట్టుకుచ్చులజడ వెన్న ♦ పాముతోడ
పంతమాడంగ మొలనూలు ♦ వదలి జఘన
సీమ కేగంగ పయ్యెద ♦ పెఱుఁగుమరుని
పరిబలకేతనమునఁ దూలి ♦ పడఁగ నొక్క
పరుగులోన లతాంగి దృ ♦ క్పథము దాఁటె.
కారణము లేకపోవ దా ♦ కాంతకొఱకుఁ

బాలికనాయకుఁ డాపూల ♦ పందిరికడ
నడఁగియుండియుఁ దమకించి ♦ యంతలో నె
య్యొక్కపరిఁ దొంగి చూచె ని ♦ ల్వ పలేక.
మొదలె సిగ్గరికత్తియ ♦ ముద్దరాలు
వలపుపూఁదోఁటలోపలఁ ♦ బట్టపగలు
చెలఁ కనుంగొనుచుండంగఁ ♦ జెలువు నెదుట
నిలుచునే సిగ్గు తక్కువే ♦ వలపుకంటె ?
చెలువ మది నిండి పరిపెన ♦ సిగ్గుకంటె
దయితునకును పదింతలు ♦ తమకము న్న
నెట్టులగు? నంత యోపిక ♦ పట్టవలయు
సిగ్గుపోవునుపాయంబు ♦ సేయవలయు.
చతురమతులార! జగతి ల ♦ జ్జావతులకుఁ
బాలికాపఘనాంటిపాటె ప్రి ♦ యంబటంచుఁ
నెఱిఁగి రెండవకంటివా ♦ రెఱుఁగకుండఁ
నిలువున మనోభవంబుల ♦ నలచికొనుఁడు.

అరణా గ్రంథములు.

1. గర్దభస్తోత్రము.	0	0	6
2. కాలము.	0	0	6
3. గర్వము.	0	0	6
4. ఒక స్వప్నము.	0	0	6
5. అనుమానపురుషులు.	0	0	6
6. రాజారవివర్మ.	0	0	6
7. నాటకములు.	0	0	6
8. నూతనవత్సరాది.	0	0	6
9. గురుశిష్యులు.	0	0	6
10. తండ్రి. కొడుకు.	0	0	6
11. ఒక చిత్రము.	0	0	6
12. బాలసుందరి.	0	0	6
13. వీరబాలుడు.	0	0	6
14. భారతోద్ధారము.	0	0	6
15. బ్యారిష్టరు.	0	0	6
16. ఆలుమగలు.	0	0	6

అరణాగ్రంథములు 0—4—0ల తక్కువ వెలకోరినచో పంపబడవు. పోస్టేజీ కొనువారే భరించవలెను.

ఇప్పుడుఆర్డరుయిచ్చినవారికిఏప్రిల్ నెలాఖరునకుపంపబడును.

వలయువారు,

బి. వి. రావు అండ్ బ్రదర్సు

నిడదవోలు, కృష్ణాజిల్లా.

అనివార్యవలయును.

ఆంధ్రప్రచారిణీగ్రంథనిలయము.

నిడదవోలు, కృష్ణాజిల్లా.

ఇందు రెండుమాసములకొక నవల చొప్పున వెలువడుచుండును మిక్కుటమైన నూఱుపేజీలకొకణాలచొప్పున పోస్టేజి మేమే భరించి చందాదారులకును, పోస్టేజిగాక ఇతరులకు 0—8—0 చొప్పున నిచ్చెద. ఎన్నివందలపేజీలనవలయైన ఒకరూపాయికి మించియుండదు. ప్రవేశరుసుముగా 0-2-0యీయవలయును. అన్నియు క్యాలికోబయిండుగల చక్కని నవలలు.

నవలలు.	చందాదారులకు.	ఇతరులకు.
	రు. అ.	రు. అ.
* 1. దుర్గేశనందిని.	0—12	1—0
* 2 వసుమతివసంతము.	1—0	1—8
3. లలితచంద్రహాసము.	0—10	0—14
* 4. మృణ్మయి.	1—0	1—5
* 5. సీతారామ.	1—0	1—8
* 6. నూర్జహాను.	1—0	1—8
7. రాజసింహ.	1—0	1—8
8. మాధవీలత.	1—0	1—5
9. మృణాలిని.	1—0	1—5
11. మనోరమ.	1—0	1—5
11. దురదృష్టవంతులు.	1—0	1—8
12. విషవృక్షము.	1—0	1—5
13. ప్రమదావనము.	1—0	1—8
14. వంగవిజేత.	1—0	1—5
15. నౌకాభంగము.	1—0	1—8

* ఈగ్రంథములు మదరాసు హైస్కూళ్లలోని 4, 5, 6, ఫారములకుపఠనగ్రంథములు(Text Books)గా టెక్స్టుబుక్కుకమిటీవారిచేనామోదింపఁబడినవి.

N. B. వసుమతీవసంతము 1916 సం. వత్సరము పరీక్షకు ఇంటరుమీడియేటుక్లాసునకు టెక్స్టుబుక్కుగా యూనివర్సిటీవారిచే నిర్ణయింపఁబడినది.

అనుబంధములు

	చందాదారులకు.	ఇతరులకు.
	అ. పై.	అ. పై.
రాధారాణి	4—0	4—0
యుగళాంగుళీయకము.	3—0	3—0
రాజభక్తి.	2—0	3—0
లీల.	3—0	4—0
5. సాధన.	5—0	7—0
6. ఇందిర.	3—0	4—0
7. హారావళి.	3—0	4—0
8. ప్రభావతి.	2—0	3—0
9. మాలతి.	1—6	2—0
10. కమలాకాంతుఁడు.	1—6	2—0
11. పరిమళ.	6—0	8—0
12 రజని.	6—0	8—0
13 నీరద.	5—0	7—0
14. సీతావనవాసము.	5—0	7—0
15. ఉన్మాదిని.	3—0	4—0
16. సంతాపకుఁడు.	4—0	5—0
17. వియోగిని.	3—0	4—0
18. చంద్రసేనుఁడు.	4—0	5—0
19. కృష్ణకాంతునిమరణశాసనము.	6—0	8—0
20. ఆరణ్యక.	6—0	8—0
21. వ్యాఘ్రాచార్యబృహల్లాంగూలము.	2—0	2—6
22. ఉన్మత్త.	2—0	2—6
23. మీరాబాయి.	1—0	1—0
24 రాణీతారాబాయి..	1—0	1—0
25. కాబూలుసాహేబు	1—0	1—0
26. భారతమహిళ.	5—0	7—0
27. భారతీయులయుపనివేశములు.	2—0	2—6